

Magdalena Bałut
Magdalena Pelikan-Krupińska
Jowita Świerczyńska

Podstawy makroekonomii

Ćwiczenia

Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Kraków 2007

Magdalena Bałut
Magdalena Pelikan-Krupińska
Jowita Świerczyńska

Podstawy makroekonomii

Ćwiczenia

Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Kraków 2007

Rada Wydawnicza Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego:
Klemens Budzowski, Andrzej Kapiszewski,
Zbigniew Maciąg, Jacek M. Majchrowski

Recenzje:

prof. dr hab. Jerzy Rymarczyk
prof. AE dr hab. Jan Szumilak

Projekt okładki i stron tytułowych:
Tomasz Prażuch

Redaktor prowadzący:
Halina Baszak Jaroń

Adiustacja i korekta redakcyjna:
Kamila Zimnicka-Warchoł

Copyright© by Krakowska Szkoła Wyższa im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
Kraków 2007

ISBN 978-83-89823-09-0

Żadna część tej publikacji nie może być powielana ani magazynowana w sposób umożliwiający ponowne wykorzystanie, ani też rozpowszechniana w jakiegokolwiek formie za pomocą środków elektronicznych, mechanicznych, kopiujących, nagrywających i innych, bez uprzedniej pisemnej zgody właściciela praw autorskich

Na zlecenie:
Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
www.ksw.edu.pl

Wydawca:
Krakowskie Towarzystwo Edukacyjne sp. z o.o.,
Oficyna Wydawnicza AFM, Kraków 2007

Sprzedaż prowadzi:
Księgarnia Krakowskiego Towarzystwa Edukacyjnego Spółka z o.o.
Kampus Krakowskiej Szkoły Wyższej im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego
ul. Gustawa Herlinga-Grudzińskiego 1
30-705 Kraków
tel/fax: (012) 252 45 93
e-mail: ksiegarnia@kte.pl

Skład i łamanie:
Wojciech Prażuch

Druk i oprawa: Drukarnia „Cenzus”

Spis treści

Przedmowa	7
Rozdział I. Produkt i dochód narodowy	11
Podstawowe pojęcia	11
Prawda/fałsz	15
Zadania	17
Zagadnienia do dyskusji	28
Pytania sprawdzające	28
Rozdział II. Determinanty dochodu narodowego (analiza krótkookresowa)	29
Podstawowe pojęcia	29
Prawda/fałsz	31
Zadania	33
Zagadnienia do dyskusji	39
Pytania sprawdzające	39
Rozdział III. Rola państwa w gospodarce	40
Podstawowe pojęcia	40
Prawda/fałsz	42
Zadania	44
Zagadnienia do dyskusji	52
Pytania sprawdzające	52
Rozdział IV. Pieniądz i system bankowy	53
Podstawowe pojęcia	53
Prawda/fałsz	56
Zadania	58
Zagadnienia do dyskusji	61
Pytania sprawdzające	61
Rozdział V. Polityka fiskalna i pieniężna w gospodarce zamkniętej i otwartej	62
Podstawowe pojęcia	62
Prawda/fałsz	65

Zadania	67
Zagadnienia do dyskusji	76
Pytania sprawdzające	76
Rozdział VI. Rynek pracy i bezrobocie	77
Podstawowe pojęcia	77
Prawda/fałsz	79
Zadania	81
Zagadnienia do dyskusji	86
Pytania sprawdzające	86
Rozdział VII. Inflacja	87
Podstawowe pojęcia	87
Prawda/fałsz	90
Zadania	92
Zagadnienia do dyskusji	97
Pytania sprawdzające	97
Krzyżówki	98
Odpowiedzi do zadań prawda/fałsz	108
Słownik angielskich skrótów i symboli podstawowych terminów makroekonomicznych	109
Literatura	111

Przedmowa

Podstawy makroekonomii. Ćwiczenia zostały przygotowane dla słuchaczy podstawowego kursu makroekonomii jako pomoc dydaktyczna przeznaczona przede wszystkim do wykorzystywania na ćwiczeniach z tego przedmiotu. Opracowanie ma służyć utrwaleniu, pogłębieniu, a przede wszystkim kontrolowaniu wiedzy teoretycznej zdobytej w toku wykładów i lektury podręczników zalecanych przez wykładowców przedmiotu. Należy zaznaczyć, że nie jest ono suplementem do podręczników występujących w bieżącej ofercie wydawniczej; to publikacja samodzielna, niepretendująca do miana podręcznika.

Materiały teoretyczne i ćwiczeniowe zawarte w głównej części tekstu mają charakter uniwersalny i dotyczą wielu zjawisk makroekonomicznych. Tym bardziej lekturę opracowania warto poszerzyć i wzbogacić, sięgając po inne publikacje, choćby te zaproponowane w załączonej na końcu skryptu bibliografii.

Publikacja ta jest adresowana przede wszystkim do studentów, którzy rozpoczynają przygodę z makroekonomią, a ćwiczenia z tego przedmiotu przewidziane w ich programie zajęć są ograniczone do trzydziestu godzin*. Typ i kierunek podjętych przez nich studiów jest tu sprawą drugorzędną. Z opracowania korzystać mogą również prowadzący ćwiczenia, którzy poszukują aktualnych treściowo materiałów dydaktycznych – dobranych i zaprezentowanych w sposób przystępny i atrakcyjny – oraz wszystkie osoby zainteresowane poznaniem podstaw wiedzy z zakresu makroekonomii.

Praca zawiera wybór zagadnień tak dobranych, aby umożliwić realizację programu zajęć ćwiczeniowych w założonym czasie. W doborze tematyki autorki priorytetowo potraktowały te problemy makroekonomiczne, których znajomość jest ich zdaniem niezbędna do przeprowadzania podstawowych analiz stanu gospodarki i realizowanej przez rząd polityki makroekonomicznej.

Zagadnienia, które uznano za najistotniejsze, zostały ujęte w siedmiu rozdziałach. Rozdział pierwszy zawiera ćwiczenia odnoszące się bezpośrednio do problematyki produktu i dochodu narodowego. Uwzględniają one głównie metody pomiaru wartości i dynamiki zmian podstawowych mierników wzrostu gospodarczego

---

* Na kierunkach ekonomicznych, których program nauczania przewiduje więcej niż 30 godzin ćwiczeń, należy dodatkowo skorzystać z bardziej obszernych zestawów zadań z makroekonomii, np. P. Smith, D. Begg, *Ekonomia. Zbiór zadań*, t. 3, Warszawa 2001.

oraz przedstawiają istotę podziału dochodu narodowego między poszczególne sektory gospodarcze.

Rozdział drugi został poświęcony analizie determinantów wielkości dochodu narodowego rozpatrywanej w perspektywie krótkookresowej. Ćwiczenia zamieszczone w tym rozdziale dotyczą kształtowania się popytu zagregowanego i warunków krótkookresowej równowagi na rynku dóbr i usług wytwarzanych przez gospodarkę oraz efektów mnożnikowych wywołanych zmianami wielkości składowych zagregowanego popytu globalnego.

W ćwiczeniach rozdziału trzeciego wypuklono rolę państwa w gospodarce, skupiając się na zagadnieniu wydatków i dochodów niezbędnych do realizacji jego funkcji gospodarczych. Wiele uwagi poświęcono też warunkom i czynnikom wpływającym na wielkość budżetu państwa, a także procedurom jego uchwalania oraz interpretacji deficytu i nadwyżki budżetowej.

W rozdziale czwartym omówiono problematykę pieniądza, w tym jego funkcje i znaczenie w gospodarce oraz mechanizm jego kreacji. Wiele uwagi poświęcono także równowadze na rynku pieniądza, w tym determinantom popytu na pieniądź oraz konsekwencjom działań podejmowanych przez bank centralny w zakresie kontroli podaży pieniądza.

W rozdziale piątym tematem ćwiczeń jest polityka fiskalna i pieniężna w gospodarce zamkniętej i otwartej. Ćwiczenia tego rozdziału mają na celu ocenić efektywność działań rządu w zakresie obydwu polityk z wykorzystaniem modelu IS-LM. Dodatkowo czytelnik znajdzie tu zadania rachunkowe dotyczące przeliczania kursów walutowych, a także szacowania poziomu bilansu płatniczego w gospodarce otwartej.

Rozdział szósty poświęcono problemom pojawiającym się na rynku pracy, ze szczególnym uwzględnieniem bezrobocia. Ćwiczenia tam zamieszczone polegają przede wszystkim na określaniu poziomu stopy bezrobocia, wielkości zasobu siły roboczej, popytu i podaży pracy, a także utrwalają wiadomości na temat rodzajów bezrobocia oraz analizują sytuację na polskim rynku pracy.

W rozdziale siódmym podjęto próbę praktycznej analizy i interpretacji zjawiska inflacji. Ćwiczenia polegają głównie na pomiarze tempa wzrostu ogólnego poziomu cen w gospodarce za pomocą podstawowych wskaźników, a także na ilościowym i jakościowym oszacowaniu strat związanych z obniżeniem realnej wartości pieniądza.

Struktura każdego rozdziału jest identyczna i składa się z pięciu jednakowo za tytułowanych podpunktów. Nie jest to podział przypadkowy. W zamyśle autorek poszczególne części rozdziału powinny służyć odmiennym celom: jedne – powtórzeniu i utrwaleniu materiału, drugie – praktycznemu zastosowaniu wiedzy teoretycznej w konkretnych sytuacjach problemowych, inne – ewaluacji postępów w nauce.

Pierwsza część obejmuje definicje, które służyć mają wskazaniu najistotniejszych terminów makroekonomicznych, przypomnieniu wiedzy z wykładów oraz

ustaleniu „bazy pojęciowej”, na której opierać się będą głównie zadania i pytania sprawdzające (podręczny słownik terminologii). Kolejność zamieszczania definicji w części pierwszej jest nieprzypadkowa. Pojęcia celowo zostały powiązane w grupy tematyczne. Każda z grup zaczyna się od najbardziej ogólnej definicji, a następnie wyjaśniane są jej składowe. Autorki uznały, że taki sposób prezentowania tematu rozdziału buduje mapę skojarzeń pojęciowych, co sprzyja utrwalaniu wiadomości. Podczas tworzenia definicji autorki korzystały z literatury zamieszczonej w bibliografii, celowo jednak nie zastosowały odnośników do właściwych tekstów źródłowych, by opracowanie nie straciło na klarowności.

Część druga składa się z dwudziestu pytań typu prawda/fałsz przeznaczonych do samodzielnej pracy w domu lub na zajęciach. Ćwiczenia te polegają na określeniu prawdziwości lub fałszywości podanych stwierdzeń i mają na celu ocenę znajomości podstawowych pojęć, szybkości kojarzenia faktów i zależności gospodarczych, a także ocenę stopnia zrozumienia problemów makroekonomicznych. Podczas zajęć prowadzący może wspomagać studentów w trakcie rozwiązywania ćwiczeń oraz korygować udzielane odpowiedzi. Aby ułatwić studentowi samodzielną pracę, na końcu skryptu zamieszczono prawidłowe rozwiązania, pozwalające na weryfikację odpowiedzi. Pytania zostały ponumerowane i poprzedzone literą P i F, by student mógł zakreślić właściwą odpowiedź.

Zadania zaproponowane w skrypcie mają na celu odniesienie teorii do praktyki gospodarczej przez wskazanie i wykorzystanie narzędzi analizy makroekonomicznej. Dodatkowo dzięki rozwiązywaniu tego typu ćwiczeń studenci mogą zweryfikować empirycznie podstawowe prawa rządzące gospodarką, a także ocenić skuteczność polityki ekonomicznej prowadzonej przez rząd. W celu poprawy efektywności procesu nauczania oraz urozmaicenia formuły zajęć, zadania zamieszczone w opracowaniu przyjmują różnorodne formy. W każdym z rozdziałów znajdują się m.in. zadania rachunkowe, graficzne oraz opisowe. Strony, na których zamieszczono zadania są perforowane. Dzięki takiemu zabiegowi prowadzący ćwiczenia mają możliwość wykorzystania zadań do cząstkowych sprawdzianów wiadomości.

Skrypt może służyć studentom również jako zeszyt ćwiczeń; dane, obliczenia i odpowiedzi można zapisywać bezpośrednio na kartach skryptu, we wskazanych miejscach. Autorki zadbały o instruktywne sformułowania poleceń, wskazując w każdym z nich cel danego ćwiczenia, sposób wykonywania obliczeń, zamieszczania odpowiedzi oraz wskazówki i źródła, z których student może skorzystać w trakcie rozwiązywania zadań. Jednocześnie autorki sugerują, by studenci rozwiązywali zadania na zajęciach – indywidualnie lub w grupach.

Kolejna część każdego rozdziału to pytania do dyskusji. Mają one formę pytań otwartych, czasem o kontrowersyjnym charakterze. Autorki liczą, że tematyka i aktualność poruszanych kwestii pobudzi wyobraźnię i stanie się przyczynkiem do wymiany poglądów w formie dykusji moderowanej przez prowadzącego zajęcia. Problematykę pytań do dyskusji można rozwinąć w formie pisemnej, przykładowo

referatów poleconych do napisania studentom (jako jeden z warunków otrzymania zaliczenia ćwiczeń bądź też sposób na uzyskanie wyższej oceny końcowej).

Ostatnia część każdego rozdziału zawiera pytania sprawdzające. Jest to najpopularniejszy sposób kontrolowania stopnia opanowania zaleconego materiału, wykorzystywany na wszystkich poziomach nauczania, począwszy od nauczania początkowego, na studiach wyższych skończywszy. Mogą być one pomocne dla studentów pierwszych lat studiów, którym taka formuła ćwiczeń jest znana ze szkoły średniej.

Ponieważ znaczna część literatury makroekonomicznej bazuje na skrótach pochodzących z języka angielskiego, skrypt został dodatkowo uzupełniony o słownik angielskich skrótów najistotniejszych terminów wykorzystywanych w teorii i praktyce makroekonomicznej. Dzięki temu student ma możliwość szybkiego sprawdzenia znaczenia danego symbolu, bez konieczności szukania wyjaśnienia w tekście źródłowym.

Opracowanie zawiera także krzyżówki, które mają na celu sprawdzenie – w swobodnej formie – poziomu wiedzy studentów.

Wśród zadań makroekonomii upatruje się poznanie, opisywanie, wyjaśnianie i przewidywanie prawidłowości w występowaniu zjawisk i procesów gospodarczych, dzięki czemu możliwe staje się analizowanie i wpływanie na procesy gospodarek państwowych. Autorki wyrażają nadzieję, że ich skrypt pozwoli studentom uzyskać zaliczenia i zrozumieć charakter zjawisk gospodarczych, a także kompetentnie i świadomie dokonać oceny polityki makroekonomicznej dowolnego państwa.

Autorki pragną serdecznie podziękować obu recenzentom: prof. AE dr hab. Janowi Szumilakowi oraz prof. dr hab. Jerzemu Rymarczykowi za cenne wskazówki i uwagi.

*Magdalena Bahut,
Magdalena Pelikan-Krupińska,
Jowita Świerczyńska*

Rozdział I

Produkt i dochód narodowy

Podstawowe pojęcia

Czynniki wytwórcze: zasoby, które są wykorzystywane w procesie produkcji do wytwarzania dóbr i usług. Obejmują pracę (robocizną), ziemię (łącznie z surowcami naturalnymi), kapitał (finansowy i rzeczowy). Obecnie do czynników wytwórczych zaliczyć można także wiedzę techniczną i technologiczną, marketingową oraz informację.

Dochody czynników wytwórczych: dochody te powstają w procesie wytwarzania dóbr i usług jako wynagrodzenia dla właścicieli zaangażowanych w nim czynników wytwórczych. Obejmują: płace, zyski, dywidendy, odsetki, rentę gruntową, dochód z tytułu czynszów, dochody z pracy na własny rachunek.

Ruch okrężny w gospodarce: przepływ zasobów rzeczowych i pieniężnych między podmiotami gospodarującymi.

Wydatki inwestycyjne: wydatki przedsiębiorstw na zakupy dóbr i usług inwestycyjnych.

Inwestycje brutto: łączne inwestycje przeznaczane na powiększenie istniejącego zasobu kapitału oraz na odtworzenie zużytego zasobu w rozmiarach odpowiadających amortyzacji.

Amortyzacja: oznacza zmniejszenie się wartości dobra kapitałowego w pewnym okresie w wyniku użytkowania lub starzenia się.

Inwestycje netto: inwestycje brutto pomniejszone o amortyzację.

Wydatki konsumpcyjne: obejmują wydatki gospodarstw domowych na dobra długotrwałego i krótkotrwałego użytku oraz usługi.

Wydatki rządowe: wydatki dokonywane przez podmioty państwowe w związku z realizacją zadań publicznych (np. obrona narodowa, administracja, wymiar sprawiedliwości), społecznych oraz związane z interwencją państwa w gospodarce.

Podatek: publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe, bezzwrotne świadczenie pieniężne na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy wynikające z ustawy podatkowej.

Podatki pośrednie: obciążają podatnika w sposób niepozostający w ścisłym związku z jego sytuacją dochodową i majątkową. Są podatkami ukrytymi, ciężary ponoszone przez podatników są anonimowe (np. podatek od wartości dodanej VAT).

Podatki bezpośrednie: podatki, w przypadku których istnieje precyzyjnie określona zależność między płaconym podatkiem, tzn. rodzajem podatku, jego wysokością, trybem płacenia a podatnikiem (np. podatek dochodowy od osób fizycznych).

Płatności transferowe państwa: wypłaty realizowane przez państwo, w zamian za które nie otrzymuje ono bezpośrednio żadnych dóbr czy usług. Typowym przykładem płatności transferowych są wypłaty emerytur i rent z budżetu państwa bądź też płatności zasiłków dla bezrobotnych.

Eksport netto (bilans handlowy): różnica pomiędzy wartością eksportu danego kraju a wartością jego importu.

Eksport: sprzedaż za granicę towarów, usług, myśli naukowo-technicznej i kapitału.

Import: zakup z zagranicy towarów, usług, myśli naukowo-technicznej i kapitału.

Gospodarka zamknięta: gospodarka, która nie prowadzi wymiany handlowej z zagranicą.

Gospodarka otwarta: gospodarka prowadząca wyminę handlową z innymi krajami.

Podział dochodu narodowego: faza procesu gospodarowania, w której następuje rozdysponowanie wytworzonego dochodu narodowego pomiędzy różne podmioty gospodarcze, na różne cele. Obejmuje przebiegające wielopłaszczyznowo procesy kształtowania się dochodów pieniężnych podmiotów gospodarczych. Decyzje podmiotów gospodarczych o sposobie rozdysponowania ich dochodów

wyznaczają w skali makroekonomicznej proporcje podziału dochodu narodowego pomiędzy sektor prywatny i publiczny oraz pomiędzy konsumpcję zaspokajającą bieżące potrzeby indywidualne i społeczne oraz inwestycje zapewniające rozwój gospodarki w przyszłości.

Dochód narodowy: produkt narodowy netto wytworzony w gospodarce. Oblicza się go przez odjęcie amortyzacji od produktu narodowego brutto (PNB) w cenach czynników wytwórczych.

Produkt narodowy brutto (PNB): jest miernikiem całkowitych dochodów osiągniętych przez obywateli danego kraju, niezależnie od miejsca świadczenia usług przez czynniki produkcji (jest skorygowany o dochody netto z tytułu pracy i własności za granicą).

Dochody netto z tytułu własności i pracy za granicą: różnica pomiędzy wielkością dochodów z własności i pracy obywateli danego kraju zatrudnionych za granicą a wielkością dochodów z własności i pracy uzyskanych przez cudzoziemców w danym kraju.

Produkt krajowy brutto (PKB): całkowita wartość dóbr i usług finalnych wytworzonych z czynników wytwórczych zlokalizowanych na terenie danego kraju, niezależnie od tego, kto jest ich właścicielem. PKB jest mierzony zazwyczaj w skali jednego roku.

Metody pomiaru PKB: trzy sposoby obliczania PKB polegające na sumowaniu dochodów czynników wytwórczych, wydatków na dobra i usługi finalne oraz wartości dodanej w procesie produkcji.

Metoda sumowania dochodów czynników wytwórczych: polega na sumowaniu wszystkich dochodów osiągniętych przez podmioty gospodarcze w procesie produkcji, tj. wynagrodzeń, rent z dzierżawy, czynszów, zysków z kapitału, dochodów z działalności na własny rachunek i innych.

Metoda sumowania wydatków: polega na sumowaniu prywatnych wydatków konsumpcyjnych i inwestycyjnych, wydatków państwa na zakup dóbr i usług oraz eksportu netto.

Metoda wartości produkcji: metoda polegająca na sumowaniu wartości wytworzonych dóbr i usług finalnych lub wartości dodanej w procesie produkcji.

Dobra finalne: dobra nabywane przez ostatecznego użytkownika.

Dobra pośrednie: dobra częściowo przetworzone. Stanowią one nakłady i są całkowicie zużywane w procesie produkcji.

Wartość dodana: przyrost wartości dóbr w wyniku procesu produkcji.

PKB w cenach rynkowych (PKB_{cr}): jest miarą wartości produkcji krajowej łącznie z podatkami pośrednimi na dobra i usługi.

PKB w cenach czynników wytwórczych (PKB_{ccw}): jest miarą wartości produkcji krajowej wyrażonej w cenach, jakie uzyskują producenci. Poziom PKB w cenach czynników wytwórczych jest niższy od PKB w cenach rynkowych o wartość podatków pośrednich pomniejszonych o ewentualne dotacje państwa do produkcji (i eksportu) dóbr i usług. Pojęć „ceny czynników wytwórczych”, „ceny czynników produkcji” i „ceny bazowe” można używać wymiennie.

PKB per capita: PKB podzielony przez liczbę ludności danego kraju.

PNB nominalny: PNB mierzony w cenach bieżących.

Ceny bieżące: wyrażenie wydatków lub wartości produkcji za pomocą cen istniejących w danym momencie na rynku.

PNB realny: PNB mierzony w cenach stałych; koryguje nominalny PNB o skutki inflacji i wyraża go w cenach istniejących w pewnym roku, który uznano za bazowy (podstawowy).

Ceny stałe: wyrażenie wydatków lub wartości produkcji za pomocą cen z roku bazowego.

Deflator PNB: stosunek nominalnego PNB do PNB w ujęciu realnym wyrażony w postaci wskaźnika.

Wzrost gospodarczy: proces wzrostu produkcji w gospodarce jako całości.

Rozwój gospodarczy: proces wzrostu produkcji połączony ze zmianami jakościowymi dotyczącymi systemu społeczno-gospodarczego i różnych aspektów struktur gospodarczych.

Wskaźnik dobrobytu ekonomicznego netto (NEW): opracowany przez W. Nordhausa i J. Tobina; jest miarą dobrobytu ekonomicznego. Jego obliczenie polega na dodaniu do PNN szacunkowych wielkości odzwierciedlających wartość czasu

wolnego, produkcji nierejestrowanej, infrastruktury publicznej, prywatnych dóbr trwałego użytku, a odjęciu szacunkowych wartości odpowiadających zanieczyszczeniu środowiska, wydatkom na obronę narodową i dojazd do pracy.

HDI (Human Development Index): wskaźnik rozwoju cywilizacyjnego; miernik ten jest używany przez Organizację Narodów Zjednoczonych; dzieli kraje pod względem rozwoju gospodarczego na: wysoko-, średnio- i słabo rozwinięte.

Prawda/fałsz

Wskaż, które z poniższych twierdzeń są prawdziwe, a które fałszywe, zakreślając kółkiem właściwą literę (P – gdy zdanie jest prawdziwe, F – gdy jest fałszywe).

P	F	1.	Wartość dodaną oblicza się przez odjęcie od wartości dóbr wyprodukowanych w przedsiębiorstwie sumy kosztów rzeczowych czynników wytwórczych zużytych do produkcji tych dóbr.
P	F	2.	Jeżeli kupujesz używany rower, zostaje to uwzględnione w PKB.
P	F	3.	Do PKB nie wlicza się przelewów finansowych pomiędzy filiami korporacji międzynarodowej.
P	F	4.	Wydatki firmy X na długopisy, meble i olej napędowy należą do wydatków konsumpcyjnych.
P	F	5.	Dochód narodowy oblicza się przez odjęcie amortyzacji od PNB w cenach czynników produkcji.
P	F	6.	Dobra konsumpcyjne zakupione przez gospodarstwa domowe to dobra finalne.
P	F	7.	W PKB uwzględnia się przepływy związane z nabywaniem lub sprzedażą papierów wartościowych.
P	F	8.	PKB w cenach stałych jest skorygowany o zmiany poziomu cen.
P	F	9.	PNB jest równy PKB skorygowanemu o dochody netto z tytułu własności i pracy za granicą.
P	F	10.	PKB obejmuje inwestycje brutto.
P	F	11.	Jeżeli kupiony komputer wykorzystujesz wyłącznie w celach służbowych, jest on dobrem finalnym.
P	F	12.	PKB określa łączną pieniężną wartość wszystkich produktów i usług pośrednich wyprodukowanych przez gospodarkę danego kraju w danym okresie.

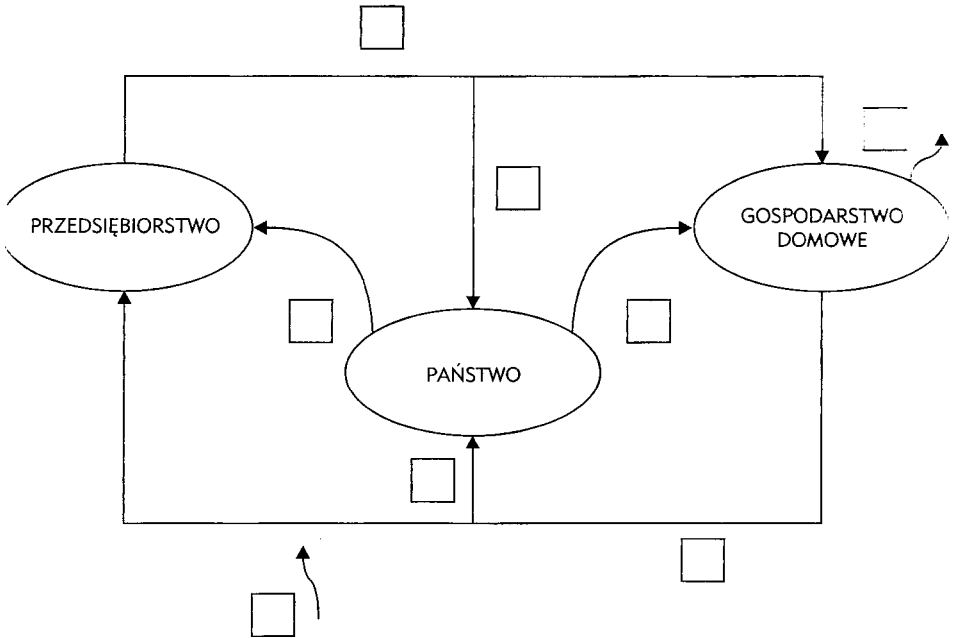
- P F 13. Eksport netto przyjmuje zawsze wartość dodatnią.
- P F 14. Jednym ze sposobów uniknięcia wielokrotnego liczenia tych samych wielkości w rachunku PKB jest sumowanie tylko dóbr finalnych.
- P F 15. W metodzie sumowania dochodów ważną pozycję stanowią dochody z tytułu emerytur.
- P F 16. Wartość PKB jest taka sama niezależnie od tego, czy jest on liczony jako suma produktów, wydatków, czy też suma dochodów.
- P F 17. Wartość eksportu netto będzie równa zero tylko dla gospodarki zamkniętej.
- P F 18. Gdy wartość importu maleje, a eksportu rośnie, wartość PKB maleje.
- P F 19. Wartość dochodu narodowego jest równa wartości PNB, gdy eksport netto jest równy 0.
- P F 20. Wydatki gospodarstw domowych na produkty i usługi, podobnie jak płatności transferowe, nie są wliczane do rachunku PKB.

Zadania

Zadanie 1

Ruch okrężny w gospodarce oznacza przepływ zasobów rzeczowych i pieniężnych pomiędzy podstawowymi podmiotami gospodarczymi. Na rysunku zamieszczono schemat ruchu okrężnego między gospodarstwami domowymi, przedsiębiorstwami i państwem. Uzupełnij puste okienka symbolami literowymi właściwych strumieni.

- C – konsumpcja;
- S – oszczędności;
- I – inwestycje;
- Y – dochód;
- G – wydatki rządowe;
- B – płatności transferowe;
- T_e – podatki pośrednie;
- T_d – podatki bezpośrednie.

Zadanie 2

Zgodnie z metodyką liczenia produktu krajowego brutto (PKB) od strony wartości wytworzonych dóbr i usług finalnych zaliczamy do niego tylko legalną produkcję. Według kryterium legalności można wyróżnić rynek biały – całkowicie legalny, czarny – nielegalny, i rynek szary, gdzie legalny jest przedmiot obrotu, a nielegalne są warunki transakcji. Wymienione niżej przykłady transakcji przyporządkuj do rynku, na którym są dokonywane, wpisując do tabeli odpowiadające im numery.

Rynek		
Biały	Szary	Czarny
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....
.....	.....	.....

- 1) sprzedaż kosmetyków przez konsultantki AVON w akademiku;
- 2) handel jeansami z przemytu;
- 3) udzielanie lekcji angielskiego przez lektora zatrudnionego w szkole językowej;
- 4) handel kością słoniową przez kłusowników;
- 5) handel kradzionymi dziełami sztuki;
- 6) handel narkotykami;
- 7) handel pirackimi programami komputerowymi;
- 8) prostytutka w Polsce;
- 9) świadczenie usług fryzjerskich w salonie piękności;
- 10) sprzedaż alkoholu własnej produkcji;
- 11) sprzedaż broni przez rząd USA;
- 12) sprzedaż oprogramowania komputerowego z pominięciem firmowego dystrybutora;
- 13) sprzedaż owoców na targu przez rolnika;
- 14) sprzedaż polis ubezpieczeń na życie przez zakład ubezpieczeń;
- 15) świadczenie usług fryzjerskich w domu klientki przez zaprzyjaźnioną fryzjerkę;
- 16) udzielanie korepetycji z matematyki przez studenta, który nie ma zarejestrowanej działalności gospodarczej i nie pracuje na podstawie umowy o pracę.

Zadanie 3

Wartość produktu krajowego brutto w cenach rynkowych (PKB_{cr}) można obliczyć, posługując się trzema równoważnymi metodami: sumowaniem wydatków, dochodów i wartości dodanej wytworzonych w gospodarce dóbr i usług. Na podstawie poniższych danych ustal PKB w cenach rynkowych, licząc od strony całkowitych wydatków i dochodów osiągniętych w gospodarce przykładowego kraju (dane w mln EUR).

Dane:

Wydatki konsumpcyjne (C)	320
Renty dzierżawne (L_a)	40
Dochody z działalności na własny rachunek (R_a)	10
Wynagrodzenia osób fizycznych (W_p)	20
Wydatki rządowe (G)	230
Wynagrodzenia pracodawców (W_e)	300
Zyski z kapitału (E)	90
Import (Z)	9
Eksport (X)	10
Odsetki (i)	40
Czynsze (L_r)	60
Inwestycje (I)	9

- a) Oblicz PKB_{cr} od strony wydatków, wiedząc, że stanowi on sumę algebraiczną wybranych danych z tabeli (wykorzystaj w tym celu zaproponowane symbole).

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) Oblicz PKB_{cr} od strony dochodów, wiedząc, że stanowi on sumę algebraiczną wybranych danych z tabeli (wykorzystaj w tym celu zaproponowane symbole oraz wcześniejsze wyniki).

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 4

W tabeli zgromadzono dane dotyczące składników PNB od strony wydatków i dochodów fikcyjnego państwa X posługującego się walutą TIPS:

Wydatki konsumentów (C)	357 853
Dochody netto z własności za granicą (D_n)	344
Renta dzierżawna (L_a)	30 192
Zapasy (I_s)	1 500
Wydatki państwa (G)	233 899
Podatek VAT (T_{ev})	50 000
Akcyza (T_{ea})	5 177
Zyski spółek kapitałowych (P_c)	78 789
Amortyzacja (A)	40 000
Wynagrodzenia (W)	.....
Wynagrodzenia pozostałych czynników produkcji (W_f)	1 500
Eksport (X)	155 520
Import (Z)	145 520
Inwestycje w kapitał trwały (I_c)	200 375

I. Obliczenia metodą wydatkową:

- a) Oblicz produkt krajowy brutto w cenach rynkowych (PKB_{cr}), wiedząc, że stanowi on sumę algebraiczną wybranych danych z tabeli (wykorzystaj w tym celu zaproponowane symbole).

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) Oblicz produkt narodowy brutto w cenach rynkowych (PNB_{cr}), wiedząc, że stanowi on sumę algebraiczną wybranych danych z tabeli (wykorzystaj w tym celu zaproponowane symbole oraz wcześniejsze wyniki).

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- c) Oblicz PKB w cenach czynników wytwórczych (PKB_{ccw}), wiedząc, że stanowi on sumę algebraiczną wybranych danych z tabeli (wykorzystaj w tym celu zaproponowane symbole oraz wcześniejsze wyniki).

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- d) Oblicz dochód narodowy (NI), wiedząc, że stanowi on sumę algebraiczną wybranych danych z tabeli (wykorzystaj w tym celu zaproponowane symbole oraz wcześniejsze wyniki).

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

II. Obliczenia metodą dochodową:

- a) Oblicz PKB_{ccw} , wiedząc, że stanowi on sumę algebraiczną wybranych danych z tabeli (wykorzystaj w tym celu zaproponowane symbole oraz wcześniejsze wyniki).

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) Podaj wartość brakującej pozycji „wynagrodzenia (W)”.

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 5

W poniższej tabeli zaprezentowano wybrane dane dotyczące rachunku dochodu narodowego (NI) pewnego państwa X (w mln TIPS-ów):

PNB w cenach rynkowych (PNB_{cr})	400,1
Podatek VAT (T_{ev})	45,5
Amortyzacja (A)	78,0
Dochody netto z tytułu własności za granicą (D_n)	0,1

Wykorzystując metody obliczeniowe zastosowane w zadaniach 3 i 4, oblicz wskazane mierniki wzrostu gospodarczego:

- a) PKB w cenach rynkowych (PKB_{cr});

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) PNN w cenach rynkowych (PNN_{cr});

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- c) PKB w cenach czynników wytwórczych (PKB_{ccw});

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- d) PNB w cenach czynników wytwórczych (PNB_{ccw});

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

e) Dochód narodowy (NI);

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 6

Strumienie przepływu dochodów i wydatków w gospodarce zamkniętej są ekwiwalentne. Można zatem założyć, że wydatki inwestycyjne wliczane do PKB finansowane są z prywatnych oszczędności społeczeństwa. Przypuśćmy, że wydatki konsumpcyjne są równe 1500 jednostkom, a inwestycje 200. Oblicz produkt krajowy brutto, a następnie wykaż, że inwestycje są równe oszczędnościom. W obliczeniach wykorzystaj symbole zaproponowane w poprzednich zadaniach.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 7

Licząc PKB od strony wartości wytworzonych dóbr i usług, można popełnić błąd wielokrotnego liczenia tych samych wielkości. W celu jego uniknięcia należy w obliczeniach sumować wartość wyłącznie dóbr i usług finalnych lub wartość dodaną. Załóżmy, że w gospodarce działa czterech uczestników: rolnik, młynarz, piekarz i konsument. Oblicz wartość dodaną (VA) wytwarzanych przez nich dóbr oraz PKB, zakładając, że:

- głównym składnikiem do produkcji chleba jest mąka, która wytwarzana jest z pszenicy;
- rolnik, producent pszenicy (jest to pierwsza osoba, która tworzy wartość dodaną), sprzedaje pszenicę do młyna za 50 jednostek;
- młyn sprzedaje następnie wytworzoną mąkę do piekarni za 80 jednostek;
- piekarnia sprzedaje wytworzony chleb do sklepu za 120 jednostek;
- konsument kupuje chleb w sklepie za 160 jednostek.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 8

Firma Handlowo-Usługowa SKLEJTEX zajmuje się projektowaniem i produkcją mebli. Na podstawie poniższych danych oblicz wartość dodaną w tym przedsiębiorstwie (VA) za rok 2006:

Dane:

- przychód ze sprzedaży: 4 miliony EUR;
- koszty zakupu materiałów do produkcji: 2,2 miliona EUR;

- podatek od nieruchomości i podatek gruntowy: w wysokości 0,8 miliona EUR;
- amortyzacja: 0,1 miliona EUR;
- zysk: 0,9 miliona EUR.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 9

Stopa wzrostu PKB obrazuje procentowe zmiany tego miernika w danym roku w stosunku do jego wartości w roku poprzednim. Na podstawie fikcyjnych danych dla gospodarki państwa X oblicz stopę wzrostu PKB w następujących latach. Obliczone wartości wpisz do pustej kolumny w tabeli.

Rozwiązanie:

Rok	PKB (mln EUR)	Stopa wzrostu PKB (%)
2001	150	.....
2002	160	.....
2003	155	.....
2004	170	.....

Zadanie 10

W gospodarce produkowane są trzy dobra: X, Y, Z. Wypełnij poniższą tabelę, obliczając PKB w cenach rynkowych w ujęciu nominalnym (dokonując wyliczeń na podstawie bieżących cen rynkowych w danym roku) oraz realnym (biorąc pod uwagę ceny stałe z roku bazowego, którym jest rok 2001).

Dobro	Ilość wytworzona (Q)			Cena (P)			Wartość produkcji (ceny bieżące)			Wartość produkcji (ceny stałe)		
	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003	2001	2002	2003
X	50	100	250	1	2	6	.....	.....	.....	.....	.....	.....
Y	100	200	300	4	6	8	.....	.....	.....	.....	.....	.....
Z	10	20	40	3	4	6	.....	.....	.....	.....	.....	.....
PKB							.....	.....	.....	.....	.....	.....

Zadanie 11

Wskaźnik HDI jest miernikiem stosowanym przez ONZ w celu określenia poziomu rozwoju cywilizacyjnego państw świata. Korzystając z informacji zawartych na stronie internetowej Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (www.hdr.org), wypełnij poniższą tabelę:

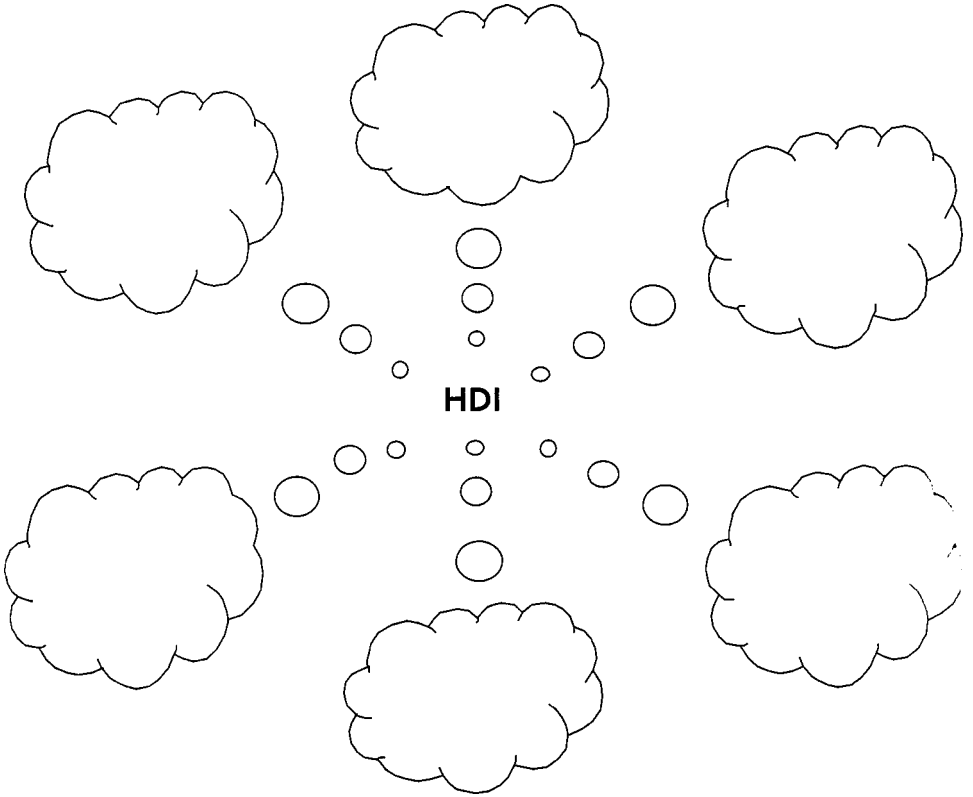
Kraje o najwyższym poziomie rozwoju cywilizacyjnego	HDI
1.	
2.	
3.	
Kraje o średnim poziomie rozwoju cywilizacyjnego	HDI
1.	
2.	
3.	
Kraje o najniższym poziomie rozwoju cywilizacyjnego	HDI
1.	
2.	
3.	

Jak na ich tle wygląda Polska? HDI = ...

Jaka jest średnia światowa? HDI = ...

Zadanie 12

Wpisz w chmurki czynniki wpływające na wielkość wskaźnika HDI (odpowiedzi znajdziesz na www.hdr.org).

Zagadnienia do dyskusji

1. Przeanalizuj skuteczność zastosowania PNB jako miernika poziomu życia społeczeństwa.
2. Jakie czynniki należałoby wziąć pod uwagę, by ocenić poziom rozwoju gospodarczego danego kraju?
3. Dlaczego w analizach makroekonomicznych bardziej popularna stała się metoda pomiaru PKB od strony wydatków, a nie metoda dochodowa?
4. Wyjaśnij, dlaczego większość krajów wysokorozwiniętych (np. USA, Japonia) częściej postępuje się w analizach miernikiem PNB niż PKB.
5. Dlaczego Chińska Republika Ludowa zdecydowała się na otwarcie gospodarki?

Pytania sprawdzające

1. Wyjaśnij pojęcie produktu krajowego brutto.
2. Jakie znasz metody obliczania PKB?
3. Co rozumiesz przez pojęcie dochodu narodowego?
4. Omów metodę obliczania PKB od strony wydatków.
5. Jakie są składowe PKB liczonego od strony dochodów?
6. Wyjaśnij różnicę pomiędzy PKB w cenach rynkowych a PKB w cenach czynników wytwórczych.
7. Na czym polega i kiedy występuje błąd „podwójnego liczenia”?
8. Co to jest amortyzacja?
9. Na czym polega różnica pomiędzy dobrami finalnymi a dobrami pośrednimi?
10. Co to jest wartość dodana?
11. Wyjaśnij pojęcie eksportu netto.
12. Omów istotę płatności transferowych na wybranych przykładach.
13. Co uwzględnia miernik dobrobytu ekonomicznego netto (NEW)?

Rozdział II

Determinanty dochodu narodowego (analiza krótkookresowa)

Podstawowe pojęcia

Produkcja potencjalna: wielkość produkcji, którą wytworzyłaby gospodarka, gdyby wszystkie czynniki produkcji zostały w pełni wykorzystane.

Popyt konsumpcyjny: wydatki, które gospodarstwa domowe planują przeznaczyć na zakup dóbr konsumpcyjnych i usług.

Funkcja popytu konsumpcyjnego: przyporządkowuje wielkość zamierzonej konsumpcji globalnej, wielkości rozporządzalnych dochodów osobistych. Zależność między poziomem konsumpcji globalnej a poziomem dochodu rozporządzalnego jest dodatnia.

Konsumpcja autonomiczna: konsumpcja niezależna od bieżącego dochodu, konieczna do przeżycia.

Krańcowa skłonność do konsumpcji: część z każdej dodatkowej złotówki dochodu rozporządzalnego, którą gospodarstwa domowe pragną przeznaczyć na konsumpcję.

Rozporządzalne dochody osobiste: dochody gospodarstw domowych powiększone o wypłaty transferowe otrzymywane od państwa i pomniejszone o podatki bezpośrednie. Mogą zostać przeznaczone na wydatki konsumpcyjne i/lub oszczędności.

Funkcja oszczędności: przyporządkowuje wielkość zamierzonych oszczędności, wielkości rozporządzalnych dochodów osobistych.

Krańcowa skłonność do oszczędzania: część z każdej dodatkowej jednostki dochodu przeznaczona przez gospodarstwa domowe na oszczędności.

Popyt inwestycyjny: oznacza planowane przez przedsiębiorstwa powiększenie zasobów kapitału trwałego oraz stanu zapasów.

Funkcja popytu inwestycyjnego: przyporządkowuje wielkość planowanych przez przedsiębiorstwa inwestycji, poziomowi stopy procentowej.

Mnożnik: stosunek zmiany wielkości produkcji w punkcie równowagi do powodującej ją zmiany wydatków autonomicznych. Wyróżniamy mnożniki: inwestycyjny, wydatków konsumpcyjnych, wydatków rządowych oraz mnożnik zrównoważonego budżetu*.

Mnożnik inwestycyjny: stosunek zmiany wielkości produkcji w punkcie równowagi do powodującej ją zmiany wydatków inwestycyjnych.

Mnożnik wydatków konsumpcyjnych: stosunek zmiany wielkości produkcji w punkcie równowagi do powodującej ją zmiany wydatków konsumpcyjnych.

Krańcowa skłonność do importu: informuje, jaką część z każdej dodatkowej jednostki dochodu narodowego podmioty krajowe chcą wydać na import.

Zagregowany (globalny) popyt: wielkość zapotrzebowania na dobra i usługi zgłaszanego przez gospodarstwa domowe i przedsiębiorstwa, przy każdej wielkości bieżącej produkcji i dochodu. Pojęcia „popyt zagregowany” i „popyt globalny” można stosować wymiennie.

Zagregowana (globalna) podaż: suma algebraiczna wartości dóbr i usług, które wszyscy producenci w gospodarce chcą zaoferować na sprzedaż, przy każdym poziomie cen mierzonych deflatorem produktu narodowego brutto w danym okresie. Pojęcia „podaż zagregowana” i „podaż globalna” można używać wymiennie.

Równowaga na rynku dóbr i usług: występuje, gdy wielkość popytu globalnego oraz wielkość bieżącej produkcji i dochodu są sobie równe. Planowane inwestycje są wówczas równe planowanym oszczędnościom.

---

* Mnożniki wydatków rządowych i zrównoważonego budżetu zostały omówione w rozdz. III. *Rola państwa w gospodarce.*

Krótki okres: okres, w którym niemożliwe jest pełne dostosowanie do zmieniających warunków gospodarowania.

Długi okres: okres potrzebny do całkowitego dostosowania się do zmian zachodzących w otoczeniu.

Równowaga krótkookresowa: sytuacja, w której cena pozwala zrównać wielkość zapotrzebowania z wielkością oferowaną przez daną liczbę przedsiębiorstw w gałęzi, które znajdują się na krótkookresowych krzywych podaży.

Równowaga długookresowa: występuje, gdy cena zrównuje popyt z podażą, każde z przedsiębiorstw znajduje się na swojej długookresowej krzywej podaży, a przedsiębiorstwa mogą swobodnie wchodzić lub wychodzić z gałęzi.

Paradoks zapobiegliwości: występuje w sytuacji, gdy zmiana rozmiarów oszczędności autonomicznych prowadzi do zmiany wielkości dochodu narodowego zapewniającego równowagę, jednakże oszczędności w punkcie równowagi pozostają bez zmian – nadal równają się planowanym inwestycjom.

Prawda/fałsz

Wskaż, które z poniższych twierdzeń są prawdziwe, a które fałszywe. zakreślając kółkiem właściwą literę (P – gdy zdanie jest prawdziwe, F – gdy jest fałszywe).

- P F 1. Iloraz krańcowej skłonności do konsumpcji i krańcowej skłonności do oszczędzania jest równy 1.
- P F 2. Nachylenie krzywej popytu globalnego nie zależy od krańcowej skłonności do konsumpcji.
- P F 3. W sytuacji braku równowagi w przedsiębiorstwie pojawiają się nieplanowane zmiany stanu zapasów.
- P F 4. Wzrost stopy opodatkowania zmniejsza zagregowany popyt.
- P F 5. Im niższa jest krańcowa skłonność do konsumpcji, tym bardziej stroma jest krzywa agregatowego popytu.
- P F 6. Wzrost krańcowej skłonności do oszczędzania zwiększa konsumpcję.
- P F 7. Poziom konsumpcji autonomicznej zależy od wysokości stopy procentowej.
- P F 8. Równowaga krótkookresowa występuje, gdy planowany popyt globalny jest równy faktycznej podaży.

- P F 9. Zwiększenie poziomu planowanych wydatków konsumpcyjnych spowoduje przesunięcie krzywej zagregowanego popytu w górę.
- P F 10. Funkcja konsumpcji nie opisuje, jak zmieni się ogólny poziom spożycia pod wpływem zmian dochodu rozporządzalnego.
- P F 11. Położenie krzywej popytu globalnego zależy od rozmiaru wydatków na konsumpcję autonomiczną, lecz nie zależy od poziomu inwestycji.
- P F 12. Popyt inwestycyjny nie zależy od poziomu bieżącej produkcji, ale od przewidywanego tempa wzrostu popytu na wytwarzane dobra i usługi w przyszłych okresach.
- P F 13. Wzrost popytu inwestycyjnego zmieni nachylenie krzywej zagregowanego popytu.
- P F 14. W sytuacji równowagi krótkookresowej planowane oszczędności równe są planowanym inwestycjom.
- P F 15. Mnożnik inwestycyjny jest ściśle skorelowany z krańcową skłonnością do konsumpcji.
- P F 16. Efekt mnożnika inwestycyjnego polega na tym, że wzrost/spadek poziomu popytu inwestycyjnego przekłada się na większy co do wartości wzrost/spadek dochodu narodowego.
- P F 17. Zmiana oszczędności autonomicznych powoduje zmianę dochodu narodowego w punkcie równowagi, a tym samym poziom oszczędności i inwestycji automatycznie ulega zmianie.
- P F 18. Wydatki rządowe w danym okresie rosną w miarę wzrostu bieżącej produkcji.
- P F 19. Spadek wydatków rządowych powoduje równoległe przesunięcie krzywej zagregowanego popytu w górę.
- P F 20. W przypadku równowagi długookresowej wartość eksportu jest równa wartości importu.

Zadania

Zadanie 1

Mnożnik inwestycyjny jest skorelowany z poziomem krańcowej skłonności do konsumpcji (KSK). Opierając się na tej zależności, oblicz wartość mnożnika dla gospodarki zamkniętej bez udziału państwa, przy danej funkcji oszczędności (S), gdzie Y oznacza dochód narodowy:

a) $S = -400 + 0,3Y$

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

b) $S = -300 + 0,25Y$

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

c) $S = -250 + 0,2Y$

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 2

Założmy, że funkcja konsumpcji w gospodarce zamkniętej bez udziału państwa ma postać: $C = a + KSK Y$.

Konsumpcja autonomiczna (C_a) wynosi 300, krańcowa skłonność do konsumpcji kształtuje się na poziomie $KSK = 0,7$.

Wiedząc, że wzór funkcji oszczędności można wyprowadzić w oparciu o wzór na funkcję konsumpcji, oblicz, przy jakim poziomie produkcji oszczędności będą równe 0?

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 3

Tabela zawiera dane o kształtowaniu się wielkości konsumpcji i dochodu narodowego (produkcji) w pewnej gospodarce.

Planowana konsumpcja autonomiczna (C_a) jest równa 0, krańcowa skłonność do konsumpcji z dochodu rozporządzalnego wynosi 70%. Planowane inwestycje są autonomiczne i wynoszą 204.

a) Oblicz:

- wielkość oszczędności przy każdym poziomie dochodu narodowego;
- wielkość popytu globalnego przy każdym poziomie dochodu narodowego;
- nieplanowaną zmianę zapasów dla każdego poziomu produkcji;
- wielkość faktycznych inwestycji (po uwzględnieniu zmiany zapasów) dla każdego poziomu produkcji.

b) Wykreśl na rysunku funkcję konsumpcji i funkcję popytu globalnego (nie zapominając o oznaczeniach osi).

Zadanie 4

Założmy, że planowane inwestycje równe są 50, funkcja konsumpcji ma postać $C = 0,7Y$, a dochód narodowy (Y) jest równy dochodowi rozporządzalnemu (Y_d).

- a) Narysuj wykres zagregowanego popytu (nie zapominając o oznaczeniach osi).

- b) Jakie nieplanowane działania mogą nastąpić, jeśli faktyczna produkcja wynosi 100?

.....
 .....
 .....
 .....

- c) Oblicz wielkość produkcji w punkcie równowagi, wiedząc, że równowaga występuje, gdy popyt globalny jest równy bieżącej produkcji.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 5

Mnożnik inwestycyjny odzwierciedla skalę wpływu zmiany poziomu wydatków inwestycyjnych na zmianę poziomu dochodu narodowego i produkcji w punkcie równowagi. Załóżmy, że $KSK = 0,6$, a na rynku występuje równowaga. Jeśli popyt inwestycyjny wzrośnie o 30, to o ile zmieni się produkcja, przy której ukształtuje się nowy stan równowagi? Przyjmij założenie, że $Y = Y_d$.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 6

Rozporządzalne dochody osobiste gospodarstw domowych mogą zostać rozdysponowane wyłącznie na konsumpcję i/lub oszczędności. W związku z tym zmiana poziomu oszczędności wpływa na zmianę poziomu konsumpcji. Załóżmy, że planowane inwestycje równe są 150. Ludzie decydują się na zwiększenie oszczędności, dlatego funkcja konsumpcji zmienia postać z $C = 0,7Y$ na $C = 0,5Y$. Jak zmieni się dochód w punkcie równowagi? Przyjmij założenie, że $Y = Y_d$.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 7

Wiedząc, że równowaga występuje, gdy popyt globalny jest równy bieżącej produkcji, oblicz wielkość dochodu w punkcie równowagi, gdy popyt inwestycyjny wynosi 400, a $C = 0,8Y$. Przyjmij założenie, że $Y = Y_d$.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Co stanie się z produkcją, gdy funkcja konsumpcji zmieni postać na $C = 100 + 0,5Y$?
Przyjmij założenie, że $Y = Y_d$.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zagadnienia do dyskusji

1. Jakie czynniki poza dochodem rozporządzalnym wpływają na poziom wydatków konsumpcyjnych?
2. Czy wielkość wydatków inwestycyjnych jest skorelowana wyłącznie z poziomem stóp procentowych? Odpowiedź uzasadnij.
3. Jakie mogą być źródła finansowania konsumpcji autonomicznej?
4. W jakich sytuacjach krańcowa skłonność do konsumpcji z dochodu rozporządzalnego jest równa krańcowej skłonności do konsumpcji z dochodu narodowego?
5. Oceń realność wytworzenia produkcji faktycznej na poziomie potencjalnym.

Pytania sprawdzające

1. Jaka jest zależność pomiędzy dochodem narodowym a dochodem rozporządzalnym?
2. Co to jest konsumpcja autonomiczna?
3. Od czego zależy nachylenie funkcji konsumpcji?
4. W jaki sposób skorelowane są ze sobą krańcowa skłonność do konsumpcji i krańcowa skłonność do oszczędności?
5. Czy bieżące wydatki inwestycyjne zależą od poziomu bieżącej produkcji/dochodu?
6. Omów składowe zagregowanego popytu.
7. Zaprezentuj założenia modelu 45 stopni.
8. W jaki sposób poziom stopy podatku dochodowego wpływa na nachylenie krzywej zagregowanego popytu?
9. Jak należy rozumieć pojęcie równowagi krótkookresowej?
10. Omów wpływ zmian poziomu popytu konsumpcyjnego, inwestycyjnego i wydatków rządowych na położenie krzywej zagregowanego popytu.
11. Dlaczego zależność między popytem inwestycyjnym a wielkością bieżącej produkcji jest stała?
12. Przedstaw istotę mnożnika inwestycyjnego.
13. Wyjaśnij, dlaczego w przypadku zmiany rozmiarów oszczędności autonomicznych, oszczędności w punkcie równowagi są nadal równe planowanym inwestycjom.
14. Dlaczego zależność między wydatkami rządowymi a wielkością bieżącej produkcji jest stała?

Rozdział III

Rola państwa w gospodarce

Podstawowe pojęcia

Państwo: zbiór instytucji obejmujących naczelne i lokalne organy administracji oraz instytucje tworzące system ubezpieczeń społecznych. Występuje w charakterze podmiotu gospodarczego będącego właścicielem wielu kluczowych gałęzi produkcji.

Funkcje państwa w gospodarce: działalność państwa realizowana w zasadniczych sferach życia społeczno-gospodarczego. Do podstawowych funkcji państwa zalicza się: funkcję stabilizacyjną polegającą na przeciwdziałaniu wahaniom aktywności gospodarczej, funkcję alokacyjną zapewniającą dostarczenie społeczeństwu dóbr i usług publicznych, oraz redystrybucyjną, której istotą jest korygowanie nierówności w podziale dochodu narodowego.

Dobro publiczne: dobro, z którego mogą korzystać wszyscy konsumenci. Z reguły jest opłacane z funduszy publicznych.

Budżet państwa: scentralizowany fundusz publiczny służący gromadzeniu środków pieniężnych w związku z realizacją funkcji państwa. Jest planem finansowym sporządzanym na okres jednego roku.

Wydatki państwa: wydatki dokonywane przez podmioty państwowe w związku z realizacją wszelkich zadań państwa, w tym zadań publicznych (np. obrona narodowa, administracja, wymiar sprawiedliwości), społecznych oraz związanych z interwencją państwa w gospodarce.

Pomoc publiczna: definiowana jest jako wszelka pomoc przyznawana konkretnemu przedsiębiorcy ze środków publicznych. Jej udzielenie nie może powodować zakłócenia konkurencji ani negatywnie wpływać na wymianę handlową pomiędzy państwami członkowskimi Unii Europejskiej.

Wpływy publiczne: wszystkie środki pieniężne zasilające rachunki władz publicznych (rządowych i samorządowych) – także te o charakterze pożyczkowym.

Dochody państwa (publiczne): przejęte przez państwo (samorząd) oznaczają definitywne (czyli bezzwrotne) zasilanie finansowe władz publicznych. Ich źródłem są dochody innych podmiotów.

Deficyt budżetowy: nadwyżka wydatków państwa nad dochodami.

Dług publiczny: nominalne zadłużenie podmiotów sektora finansów publicznych.

Podatek: publicznoprawne, nieodpłatne, przymusowe, bezzwrotne świadczenie pieniężne na rzecz Skarbu Państwa, województwa, powiatu lub gminy wynikające z ustawy podatkowej.

Stopa opodatkowania: stosunek kwoty ostatecznie należnego podatku do wartości podstawy opodatkowania (np. dochodu, przychodu, majątku itd.).

Podatki netto: różnica pomiędzy podatkami a transferami z budżetu państwa.

Podatki pośrednie: obciążają podatnika w sposób niepozostający w ścisłym związku z jego sytuacją dochodową i majątkową. Są one podatkami ukrytymi, ciężary ponoszone przez podatników są anonimowe.

Podatki bezpośrednie: podatki, w przypadku których istnieje precyzyjnie określona zależność między płaconym podatkiem, tzn. rodzajem podatku, jego wysokością, trybem płacenia a podatnikiem.

Krzywa Laffera: krzywa przedstawiająca zależność między stopą opodatkowania a sumą wpływów podatkowych do budżetu państwa.

Polityka fiskalna: obejmuje wszystkie posunięcia rządu w sferze wpływów i wydatków budżetowych w celu uzyskania kontroli i oddziaływania na podział dochodów oraz ogólny poziom aktywności gospodarczej kraju.

Automatyczny stabilizator koniunktury: mechanizm ekonomiczny zmniejszający podatność gospodarki na wstrząsy. Przykładem automatycznego stabilizatora koniunktury są zasiłki dla bezrobotnych.

Mnożnik zrównoważonego budżetu: mechanizm polegający na tym, że wzrost wydatków państwa, któremu towarzyszy taki sam wzrost wpływów z podatków

(będący konsekwencją np. zmiany stopy opodatkowania), powoduje zwiększenie produkcji.

Mnożnik wydatków rządowych: stosunek zmiany wielkości produkcji w punkcie równowagi do powodującej ją zmiany wydatków rządowych.

Prawda/fałsz

Wskaż, które z poniższych twierdzeń są prawdziwe, a które fałszywe, zakreślając kółkiem właściwą literę (P – gdy zdanie jest prawdziwe, F – gdy jest fałszywe).

- P F 1. Podatek VAT należy do grupy podatków pośrednich.
- P F 2. Najpoważniejszym źródłem dochodów budżetu państwa w Polsce w 2005 r. były podatki dochodowe od osób fizycznych.
- P F 3. Źródłem dochodów budżetu państwa mogą być dochody ze sprzedaży prywatyzowanych przedsiębiorstw.
- P F 4. Do podstawowych funkcji budżetu państwa zalicza się funkcję dystrybucyjną.
- P F 5. Krzywa Laffera przedstawia zależność między wpływami do budżetu państwa z tytułu podatków a długiem publicznym.
- P F 6. Wydatki budżetowe w Polsce charakteryzują się wysokim stopniem sztywności.
- P F 7. J.M. Keynes uważał, że państwo powinno w jak najmniejszym stopniu interweniować w procesy rynkowe.
- P F 8. Przykładem automatycznego stabilizatora koniunktury są zasiłki dla bezrobotnych.
- P F 9. Dług publiczny w Polsce systematycznie wzrasta.
- P F 10. Narzędzia polityki fiskalnej nie są jedynymi, które wykorzystywać może państwo w celu stabilizacji koniunktury.
- P F 11. Ograniczenie poziomu wydatków budżetowych jest najlepszym sposobem na obniżenie deficytu budżetowego.
- P F 12. Deficyt budżetowy może prowadzić do zmniejszenia stóp procentowych w gospodarce.
- P F 13. Cła są istotnym źródłem dochodów budżetowych w Polsce.
- P F 14. Do instrumentów aktywnej polityki fiskalnej w Polsce zaliczyć można podatki od nieruchomości.

- P F 15. Podatki pośrednie zawarte są w cenach produktów i usług.
- P F 16. Podatki bezpośrednie to podatki, w przypadku których istnieje precyzyjnie określona zależność między płaconym podatkiem, tzn. rodzajem podatku, jego wysokością, trybem płacenia a podatnikiem.
- P F 17. Podmiot opodatkowania to rzecz lub zdarzenie, które wywołuje obowiązek podatkowy.
- P F 18. W przypadku stawek progresywnych podatek rośnie szybciej niż podstawa opodatkowania.
- P F 19. Działanie automatycznych stabilizatorów koniunktury polega na hamowaniu wzrostu gospodarczego w okresie ekspansji.
- P F 20. Wzrost wydatków państwa przy jednoczesnym wzroście sumy ściąganych podatków o tę samą wartość powoduje zwiększenie produkcji.

Zadania

Zadanie 1

Państwo, jak każdy podmiot gospodarczy, stoi przed problemem rozdysponowania ograniczonych zasobów między praktycznie nieograniczoną liczbę konkurencyjnych celów. Rządzący muszą dokonywać wyboru przeznaczenia środków publicznych na realizację najważniejszych zadań, analizując każdorazowo m.in. aktualną sytuację społeczno-gospodarczą kraju, także w kontekście międzynarodowym. Konsekwencją tego wyboru jest zawsze rezygnacja z przynajmniej częściowego finansowania pewnych dziedzin życia. Wymień zadania, które według Ciebie winno realizować państwo i ułóż je według malejącej hierarchii ważności, jako pierwszą wpisując pozycję, która Twoim zdaniem powinna być finansowana ze środków publicznych w pierwszej kolejności.

1. ....

2. .... 2. ....

3. .... 3. .... 3. ....

4. .... 4. ....

5. ....

Zadanie 2

Podstawowym kryterium podziału podatków jest związek między ciężarem podatkowym a ponoszącym go podatnikiem. Podatki pośrednie obciążają podatnika w sposób niepozostający w ścisłym związku z jego sytuacją dochodową i majątkową – są podatkami ukrytymi. W przypadku podatków bezpośrednich istnieje precyzyjnie określona zależność między płaconym podatkiem, tzn. rodzajem podatku, jego wysokością, trybem płacenia a podatnikiem.

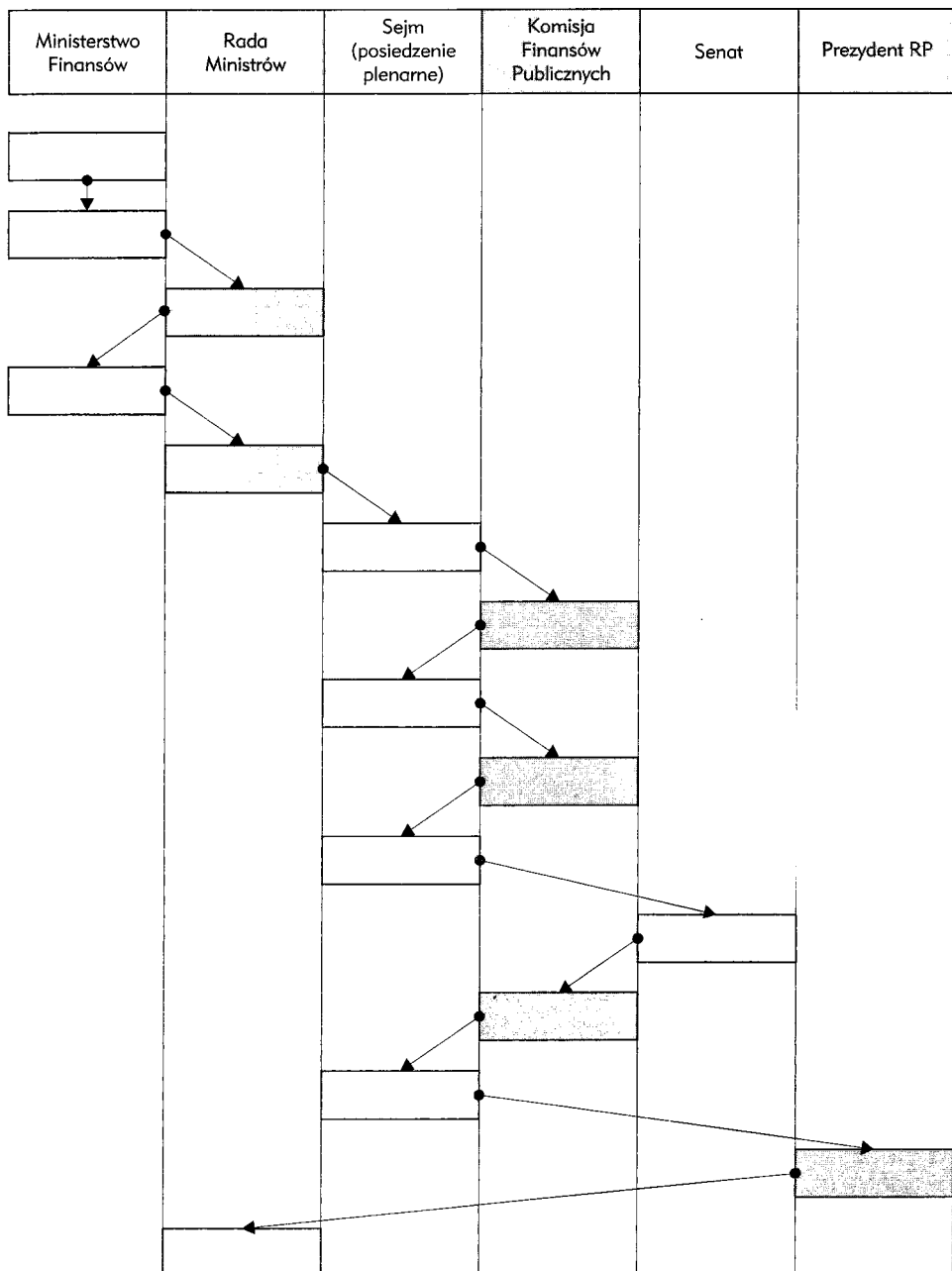
Usystematyzuj niżej wymienione podatki występujące w polskim systemie podatkowym według kryterium związku między ciężarem podatkowym a ponoszącym go podatnikiem.

Zadanie 3

Uzupełnij schemat procedury budżetowej, wpisując w puste miejsca grafu właściwe cyfry:

1. Głosowanie poprawek
2. I czytanie. Wstępna debata
3. II czytanie. Dyskusja nad sprawozdaniem KFP
4. III czytanie. Uchwalenie ustawy budżetowej
5. Opinia KFP o poprawkach Senatu
6. Opinia o zgłoszonych poprawkach
7. Podpisanie ustawy
8. Prace wstępne
9. Projekt ustawy budżetowej
10. Projekt ustawy budżetowej
11. Projekt założeń budżetu państwa
12. Publikacja ustawy budżetowej
13. Sprawozdanie o projekcie ustawy budżetowej
14. Stanowisko w sprawie ustawy budżetowej
15. Założenia budżetu państwa

Zadanie 4

Poniższa tabela prezentuje dochody budżetu państwa w dwóch kolejnych latach. Oblicz różnice poziomu dochodów budżetowych pomiędzy latami 2005 i 2006 oraz dynamikę zmian dochodów w podanym okresie.

Dochody budżetu państwa	2005	2006	Różnica	Dynamika (rok 2005 = 100)
Dochody ogółem (w tys. zł)	174 703 733	195 281 959	.....	.....
1. Dochody podatkowe	155 285 919	174 448 486	.....	.....
1.1. Podatki pośrednie	116 980 663	128 096 500	.....	.....
a) podatek od towarów i usług	73 663 419	84 509 400	.....	.....
b) podatek akcyzowy	42 414 088	42 687 100	.....	.....
c) od gier	903 156	900 000	.....	.....
1.2. Podatek dochodowy od osób prawnych	14 690 619	20 126 000	.....	.....
1.3. Podatek dochodowy od osób fizycznych	23 614 637	26 225 986	.....	.....
2. Dochody niepodatkowe	16 641 506	18 682 571	.....	.....
2.1. Dywidenda	961 736	3 205 000	.....	.....
2.2. Wpłaty z zysku NBP	4 626 100	1 168 500	.....	.....
2.3. Cło	1 557 800	1 257 000	.....	.....
2.4. Dochody jednostek budżetowych	7 705 608	10 987 218	.....	.....
2.5. Pozostałe dochody niepodatkowe	583 000	380 886	.....	.....
2.6. Wpłaty jednostek samorządu terytorialnego	1 207 262	1 683 967	.....	.....
3. Dochody zagraniczne	71 108	107 620	.....	.....
4. Wpłaty do budżetu państwa z Unii Europejskiej	2 705 200	2 043 282	.....	.....

Zadanie 5

Na Wyspach Dobrobytos popyt inwestycyjny równy jest 500, popyt konsumpcyjny stanowi 80% dochodu rozporządzalnego, wydatki państwa wynoszą 250, a stopa podatków bezpośrednich (t) równa jest 20%. Oblicz:

- a) poziom dochodu narodowego zapewniający równowagę gospodarki, wiedząc, że równowaga występuje, gdy popyt globalny jest równy bieżącej produkcji;

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) sumę wydatków konsumpcyjnych w punkcie równowagi;

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- c) wysokość wpływów z podatków (T);

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- d) saldo budżetu państwa.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 6

Przypuśćmy, że popyt inwestycyjny na Wyspach Dobrobytos równy jest 500, popyt konsumpcyjny stanowi 80% dochodu rozporządzalnego, a rząd zdecydował się na ustalenie wydatków państwa na poziomie 200. Po pewnym czasie podjęto decyzję o podniesieniu kwoty wydatków o 550 oraz stopy podatkowej (t) z poziomu 10% do 20%.

- a) O ile obniży się dochód rozporządzalny (Y_d)?

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) Oblicz związaną z tym zmianę wydatków konsumpcyjnych i zmianę popytu globalnego, pamiętając o wzroście wydatków państwa.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- c) Jaki jest nowy poziom dochodu zapewniający równowagę w gospodarce?

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

d) Jakie jest saldo budżetu państwa?

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

e) Oblicz mnożnik zrównoważonego budżetu.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zagadnienia do dyskusji

1. Jesteś zwolennikiem opodatkowania według stawki progresywnej czy liniowej? Odpowiedź uzasadnij.
2. Jakie cechy powinien mieć idealny system podatkowy?
3. Porównując podatek od posiadania psów oraz podatek dochodowy od osób prawnych, spróbuj odpowiedzieć na pytanie: według jakich zasad powinien być konstruowany podatek, by można go było uznać za wydajne źródło dochodów budżetowych?
4. Gdybyś miał dokonać wyboru finansowania deficytu, to wybrałbyś podwyższenie podatków czy pożyczkę? Odpowiedź uzasadnij.
5. Jakie są według Ciebie najważniejsze przyczyny ucieczki przed podatkami? Jak można ograniczyć to zjawisko?
6. Czy spadki i darowizny powinny podlegać opodatkowaniu? Jeżeli tak, to w jakim zakresie? Odpowiedź uzasadnij.
7. Jakie ulgi powinny według Ciebie występować w polskim systemie podatkowym? Uzasadnij swój wybór.

Pytania sprawdzające

1. Przedstaw istotę pojęcia dobra publicznego i podaj przykłady takich dóbr.
2. Co rozumiesz przez pojęcie transferów rządowych?
3. Czym różnią się podatki pośrednie od podatków bezpośrednich? Podaj przykłady każdego z rodzajów podatków. Które z nich są bardziej wydajnym źródłem dochodów budżetowych? Dlaczego?
4. Na czym polega różnica pomiędzy opodatkowaniem liniowym a progresywnym? Podaj przykłady państw, gdzie występują takie sposoby opodatkowania.
5. Jakie wnioski można wyciągnąć na podstawie krzywej Laffera?
6. Wymień i krótko scharakteryzuj podstawowe narzędzia polityki fiskalnej i monetarnej rządu.
7. Co należy rozumieć przez aktywną i pasywną politykę fiskalną?
8. Omów pojęcie deficytu i nadwyżki budżetowej. Scharakteryzuj na tym tle sytuację Polski.
9. Jakie znasz podstawowe funkcje budżetu państwa?
10. Scharakteryzuj problem długu publicznego. Jakie działania może podjąć rząd w celu obniżenia poziomu zadłużenia państwa?
11. Jaka jest zasada działania automatycznych stabilizatorów koniunktury?

Rozdział IV

Pieniądz i system bankowy

Podstawowe pojęcia

Pieniądz: powszechnie akceptowany towar, za pomocą którego dokonywana jest na rynku wymiana dóbr i usług.

Pieniądz towarowy: towar (najczęściej szczególnie ceniony), który pełni funkcję środka wymiany, ponieważ stanowi wartość sam w sobie.

Pieniądz kruszcowy: forma pieniądza towarowego, powstała wskutek wyparcia przez kruszce innych towarów, które wcześniej pełniły funkcje pieniądza.

Pieniądz symboliczny: środek płatniczy, którego wartość (siła nabywcza) znacznie przewyższa koszt jego wytworzenia.

Pieniądz bezgotówkowy: występuje w formie zapisów na rachunkach depozytowych w bankach.

Funkcje pieniądza: pieniądz pełni przede wszystkim funkcję środka wymiany, umożliwiające dokonywanie transakcji, miernika wartości oraz środka tezauryzacji (służy gromadzeniu oszczędności), ułatwia także wymianę międzynarodową.

Kreacja pieniądza: proces polegający na wprowadzaniu do obiegu dodatkowych ilości pieniądza przez banki komercyjne. Kreacja pieniądza dokonywana jest na drodze operacji kredytowych i ma charakter bezgotówkowy.

Podaż pieniądza: całkowita wartość zasobów pieniądza w obiegu, występujących w roli środka wymiany.

Polityka monetarna (pieniężna): część ekonomicznej polityki państwa obejmująca decyzje w zakresie kształtowania podaży pieniądza, w celu dostosowania jej do potrzeb gospodarki.

Agregat pieniężny: grupa aktywów finansowych wydzielona według kryterium płynności. W Polsce wyróżnia się agregaty: M0, M1, M2 i M3.

Baza monetarna: obejmuje gotówkę znajdującą się w obiegu oraz rezerwy gotówkowe banków komercyjnych.

Mnożnik kreacji pieniądza: stosunek zmiany zasobu pieniądza do wywołującej ją zmiany bazy monetarnej o jednostkę.

Bank centralny: jednostka państwowa lub podporządkowana państwu, stanowiąca postawę systemu bankowego; to bank banków, który refinansuje inne banki oraz prowadzi ich rachunki gromadzące pieniądź rezerwowy. Prowadzi również rachunki rządowe i wykonuje operacje finansowe zlecone przez organy rządowe. Uprawniony jest do emisji pieniądza i kontroli jego podaży.

Bank komercyjny: określenie banków handlowych, hipotecznych i inwestycyjnych, które gromadzą wkłady i udzielają kredytów powodując kreację pieniądza.

Depozyt: środki składane na rachunku bankowym przez klienta, za które bank płaci cenę w formie odsetek. Do depozytów bankowych zalicza się także przedmioty wartościowe przekazane na zasadzie najmu, za przechowywanie których bank pobiera opłaty.

Kredyt: odstąpienie określonej wartości w pieniądzu lub towarach pod warunkiem zwrotu co najmniej równowartości w ustalonym terminie.

Stopa procentowa: stosunek sumy płaconej za użytkowanie wypożyczonego kapitału pieniężnego w określonym okresie czasu do wielkości tego kapitału. Rozróżniamy stopę procentową stałą i zmienną.

Rezerwa banku (całkowita): suma rezerw obowiązkowych i dobrowolnych. Pojęcia „rezerwa banku” i „rezerwa całkowita” są stosowane wymiennie.

Rezerwa obowiązkowa: ilość gotówki i płynnych aktywów, które banki komercyjne zobligowane są utrzymywać na rachunku w banku centralnym.

Rezerwa dobrowolna: ilość gotówki, ponad minimum wymagane prawem, którą banki komercyjne dobrowolnie utrzymują w kasie, w celu obsługi bieżących transakcji.

Stopa rezerw: relacja rezerw banku do zdeponowanych w nim wkładów.

Stopa rezerw obowiązkowych: relacja rezerw gotówkowych do wkładów, jaką zobligowane są utrzymywać banki komercyjne na mocy decyzji banku centralnego.

Stopa dyskontowa: określenie stopy procentowej stosowanej przez bank centralny przy udzielaniu pożyczek bankom komercyjnym.

Stopa redyskontowa: określa cenę, po której bank centralny skupuje weksle od banków komercyjnych, nabyte wcześniej od klientów indywidualnych i instytucjonalnych.

Stopa lombardowa: stopa oprocentowania kredytów udzielanych bankom komercyjnym przez bank centralny pod zastaw skarbowych papierów wartościowych. Z reguły pełni funkcję stopy maksymalnej, określającej krańcowy koszt pozyskania pieniądza w banku centralnym na rynku międzybankowym.

Operacje otwartego rynku: transakcje dokonywane z inicjatywy banku centralnego z bankami komercyjnymi. Obejmują one warunkową i bezwarunkową sprzedaż lub kupno papierów wartościowych lub dewiz, a także emisję własnych papierów dłużnych banku centralnego. Równoważą one popyt i podaż środków utrzymywanych przez banki komercyjne w banku centralnym. Dzięki temu bank centralny wpływa na poziom krótkoterminowych stóp procentowych na rynku międzybankowym.

Popyt na pieniądz: zapotrzebowanie na realne zasoby pieniądza.

Motyw transakcyjny: dążenie do posiadania sald gotówkowych w celu realizacji przewidywanych zakupów dóbr i usług.

Motyw przeczności: dążenie do posiadania sald gotówkowych w celu finansowania nieoczekiwanych zakupów dóbr i usług.

Motyw portfelowy (spekulacyjny): dążenie do posiadania sald gotówkowych w związku z przewidywaniem spadku ceny innych aktywów oraz z przewidywaniem przyszłych zysków.

Płynność: łatwość, z którą można jedno aktywa wymienić na inne bez strat wartości nominalnej. Najbardziej płynną formą pieniądza jest gotówka.

Wartość pieniądza nominalna: wartość zasobów pieniądza nie skorygowana o zmiany poziomu cen.

Wartość pieniądza realna: wartość zasobów pieniądza wyrażona w cenach stałych (skorygowana o zmiany poziomu cen).

Równowaga na rynku pieniądza: występuje wówczas, gdy wielkość zapotrzebowania na realne zasoby pieniądza jest równa wartości zasobu pieniądza w obiegu.

Panika finansowa: samospełniająca się prognoza wynikająca z przekonania klientów banku komercyjnego, że bank nie będzie zdolny do wypłacenia pieniędzy posiadaczom wkładów. W związku z tym, klienci masowo wycofują swoje pieniądze, a tym samym sprawiają, że bank rzeczywiście nie jest w stanie dokonać wypłat i musi ogłosić bankructwo.

Prawda/fałsz

Wskaz, które z poniższych twierdzeń są prawdziwe, a które fałszywe, zakreślając kółkiem właściwą literę (P – gdy zdanie jest prawdziwe, F – gdy jest fałszywe).

- P F 1. O wartości pieniądza papierowego decyduje przede wszystkim możliwość zamienienia go w każdej chwili na złoto.
- P F 2. Bank centralny może zwiększyć podaż pieniądza skupując papiery wartościowe.
- P F 3. Oprócz rezerw obowiązkowych banki komercyjne utrzymują zazwyczaj rezerwy dobrowolne.
- P F 4. Stopa redyskontowa pełni funkcję stopy maksymalnej, określającej krańcowy koszt pozyskania pieniądza w banku centralnym na rynku międzybankowym.
- P F 5. Jedynym motywem zgłaszania popytu na pieniądź jest konieczność posiadania pieniądza w celu realizacji przewidywanych zakupów produktów i usług.
- P F 6. Pieniądź pełni bezpośrednio funkcję środka przechowywania bogactwa.
- P F 7. Popyt spekulacyjny na pieniądź wynika głównie z funkcji pieniądza jako środka wymiany.
- P F 8. Wzrost nominalnej stopy procentowej powoduje wzrost kosztu posiadania pieniądza.
- P F 9. Baza monetarna obejmuje zasób pieniądza o największym stopniu płynności.

- P F 10. Mnożnik kreacji pieniądza to iloczyn podaży pieniądza i bazy monetarnej.
- P F 11. Za politykę monetarną państwa odpowiada w Polsce Rada Ministrów.
- P F 12. Bank centralny nie jest jedynym legalnym emitentem pieniądza gotówkowego (banknotów i bilonu).
- P F 13. Wzrost poziomu stopy rezerw w banku komercyjnym powyżej stopy rezerw obowiązkowych, ustalonej przez bank centralny, spowoduje zmniejszenie się wartości współczynnika kreacji depozytów.
- P F 14. Im wyższa jest płynność jakiegoś aktywu, tym niższa jego zyskowość.
- P F 15. Złoto jest obecnie powszechnym środkiem wymiany.
- P F 16. Podstawowym źródłem kreacji pieniądza jest udzielanie kredytów przez banki komercyjne.
- P F 17. Bank centralny nie może udzielać kredytów osobom fizycznym.
- P F 18. Pojęcia kredyt i pożyczka oznaczają to samo.
- P F 19. Mnożnik kreacji pieniądza jest tym większy, im niższy jest zamierzony stosunek gotówki w obiegu do wkładów utrzymywanych przez sektor pozabankowy.
- P F 20. Agregat M2 to agregat M1 pomniejszony o depozyty długoterminowe.

Zadania

Zadanie 1

Popyt na pieniądź rozumiany jest jako zapotrzebowanie zgłaszane przez podmioty gospodarcze na pieniądź w formie płynnej. Istnieją trzy motywy utrzymania pieniądza gotówkowego: transakcyjny, przezorności i spekulacyjny. Poniżej podano przykłady działań podmiotów gospodarczych w zakresie utrzymywania pieniądza w formie gotówkowej. Określ, jaki rodzaj motywów determinował takie posunięcia, wpisując we właściwe miejsca tabeli przyporządkowane im numery.

1. Kasia postanowiła odkładać miesięcznie 100 zł z każdej pensji na „czarną godzinę”.
2. Karol chce przeznaczyć całość prezentu urodzinowego, w wysokości 200 zł, na zakup akcji, kiedy tylko ich cena okaże się korzystna.
3. Właściciel firmy transportowej, spodziewając się spadku cen samochodów dostawczych pod koniec roku, odłożył część zysku na zakup kolejnego samochodu.
4. Dyrektor szkoły językowej, spodziewając się opóźnień w zapłacie za udzielone lekcje języka francuskiego, zgromadził pewien zasób gotówki na wcześniejszy zakup podręczników.
5. Jurek i Agatka są parą już 3 lata, rodzice obydwojga odkładają systematycznie pieniądze z wypłaty na ewentualny ślub swych dzieci.
6. Sylwia zdecydowała, że część comiesięcznej wypłaty wpłaci na fundusz inwestycyjny.

Motyw	Przykłady
transakcyjny	.....
przezorności (ostrożności)	.....
spekulacyjny	.....

Zadanie 2

Na mocy decyzji banku centralnego banki komercyjne zobligowane są do utrzymywania części zgromadzonych depozytów w formie rezerw obowiązkowych (R_0). Oblicz poziom stopy rezerw obowiązkowych (r_0), zakładając, że rezerwy banku (RC) wynoszą 9 000 zł, ulokowane depozyty (D) równe są 200 000 zł, a rezerwy dobrowolne (RD) osiągnęły poziom 640 zł.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 3

Rezerwy banku (RC) stanowią 6% depozytów (D) ulokowanych w banku, a rezerwy obowiązkowe (r_0) wynoszą 4%. Wiedząc dodatkowo, że suma rezerw dobrowolnych (RD) opiewa na 4400 zł, oblicz wartość depozytów.

Dane:

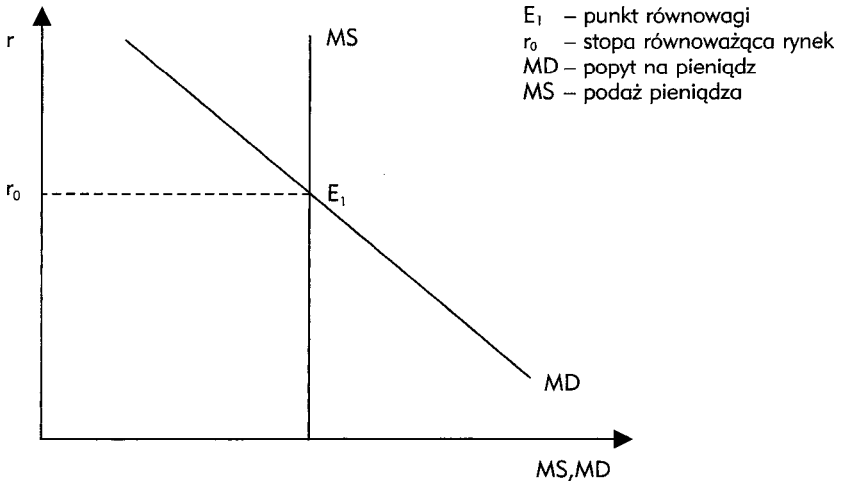
Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 4

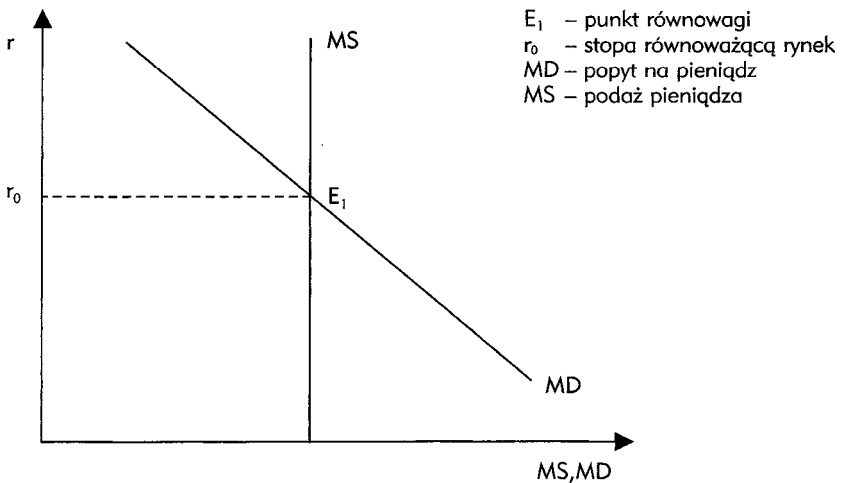
Równowaga na rynku pieniężnym występuje, gdy wielkość zapotrzebowania na realne zasoby pieniądza jest równa wartości zasobu pieniądza w obiegu. Graficznie punkt równowagi wyznaczany jest w miejscu przecięcia krzywych popytu na pieniądz i podaży pieniądza (E_1), określając poziom stopy procentowej równoważącej rynek (r_0). Na położenie krzywych popytu i podaży pieniądza ma wpływ wiele czynników. Na poniższym wykresie zaznacz zmianę punktu równowagi na rynku pieniężnym, wywołaną następującymi kolejno po sobie zdarzeniami:

- rośnie stopa rezerw obowiązkowych,
- spada dochód narodowy,
- spada stopa redyskontowa.

Zadanie 5

Na poniższym wykresie zaznacz graficznie zmianę położenia punktu równowagi na rynku pieniężnym, zakładając, że równocześnie wzrosła stopa procentowa depozytów bankowych i bank centralny dokonał zakupu papierów wartościowych na otwartym rynku.

Zagadnienia do dyskusji

1. Jakie są konsekwencje upowszechnienia bezgotówkowych form rozliczeń?
2. Załóżmy, że wygrałeś w loterii 100 000 zł. Przygotuj własną strategię rozdysponowania tej kwoty.
3. Oceń skutki ewentualnego umożliwienia osobom fizycznym lokowania wolnych środków pieniężnych na rachunkach w banku centralnym.
4. Czy niezależność banku centralnego od rządu jest warunkiem skuteczności polityki pieniężnej? Odpowiedź uzasadnij.
5. Dlaczego tworzenie banków komercyjnych obwarowane jest wieloma przepisami prawa?
6. Czy środki pieniężne, stanowiące rezerwy obowiązkowe banków komercyjnych, utrzymywane na rachunkach NBP, powinny być oprocentowane? Odpowiedź uzasadnij.
7. Co sprawia, że waluty pewnych krajów wykorzystywane są jako środek tezauryzacji częściej, niż innych?
8. Jakie efekty może wywołać w Polsce wprowadzenie euro jako środka płatniczego?

Pytania sprawdzające

1. Wymień i omów podstawowe funkcje pieniądza.
2. Wskaż wady i zalety wymiany barterowej. Czy taka forma obrotu jest obecnie stosowana?
3. Omów rodzaje pieniądza występujące na rynku finansowym.
4. Jak należy rozumieć pojęcie płynności pieniądza?
5. Jaka jest różnica pomiędzy realną i nominalną wartością pieniądza?
6. Na czym polega kreacja pieniądza przez banki?
7. W jakim celu tworzone są miary podaży pieniądza?
8. Omów sytuację równowagi na rynku pieniężnym w krótkim okresie czasu.
9. W jakich sytuacjach korzystniejsze dla klienta jest zaciąganie kredytu według stopy zmiennej, a kiedy według stałej stopy procentowej?
10. Jakimi narzędziami kontroli podaży pieniądza dysponuje bank centralny? Omów zasady ich działania.
11. Wskaż różnice pomiędzy kredytem a pożyczką.

Rozdział V

Polityka fiskalna i pieniężna w gospodarce zamkniętej i otwartej

Podstawowe pojęcia

Polityka fiskalna: obejmuje wszystkie posunięcia rządu w sferze wpływów i wydatków budżetowych, w celu uzyskania kontroli i oddziaływania na podział dochodów oraz ogólny poziom aktywności gospodarczej kraju.

Ekspansywna polityka fiskalna: polityka rządu polegająca na wzroście wydatków rządowych i/lub obniżeniu stopy opodatkowania; polityka taka prowadzi do zwiększenia popytu globalnego (przy niezmiennych pozostałych składowych AD).

Restrykcyjna polityka fiskalna: polityka polegająca na obniżeniu wydatków rządowych i/lub podwyższeniu stopy opodatkowania, co przekłada się na spadek popytu globalnego (przy niezmiennych pozostałych składowych AD).

Efekt wypierania: skutek ekspansywnej polityki fiskalnej. Wzrost wydatków rządowych poprzez efekt mnożnikowy zwiększa dochód oraz podwyższa stopę procentową. Wyższa stopa procentowa obniża inwestycje i eksport netto, ograniczając bodźcowe oddziaływanie wydatków rządowych na PKB.

Równowaga na rynku dóbr i usług: występuje, gdy popyt globalny i faktyczny dochód są sobie równe. Planowane inwestycje są wówczas równe planowanym oszczędnościom.

Krzywa IS: graficzne przedstawienie zbioru różnych kombinacji dochodu i stopy procentowej, przy których rynek dóbr znajduje się w równowadze. Krzywa IS ma nachylenie ujemne.

Polityka pieniężna (monetarna): część ekonomicznej polityki państwa obejmująca decyzje w zakresie kształtowania podaży pieniądza w celu dostosowania jej do potrzeb gospodarki.

Ekspansywna polityka monetarna (pieniężna): polityka polegająca na zwiększaniu podaży pieniądza przy stałym popycie na pieniądź, czego rezultatem jest spadek stopy procentowej równoważącej rynek.

Restrykcyjna polityka monetarna (pieniężna): polityka polegająca na zmniejszaniu podaży pieniądza przy niezmiennym popycie na pieniądź, co prowadzi do wzrostu stopy procentowej równoważącej rynek.

Efekt tłumienia: skutek ekspansywnej polityki pieniężnej. Wzrost realnej podaży pieniądza powoduje obniżenie stopy procentowej. Wzrasta popyt inwestycyjny i konsumpcyjny sektora prywatnego, co zwiększa popyt globalny. Wyższy dochód prowadzi do zwiększenia popytu na pieniądź z motywu transakcyjnego. Jeżeli podaż pieniądza nie wzrośnie powtórnie, doprowadzi to do wzrostu stopy procentowej i ograniczenia wydatków prywatnych. Ostatecznie stopa procentowa ukształtuje się na poziomie niższym niż wyjściowy, a dochód narodzi się na poziomie wyższym niż wyjściowy.

Równowaga na rynku pieniężnym: oznacza, że popyt na zasoby pieniądza w wyrażeniu realnym jest równy podaży realnych zasobów pieniądza.

Krzywa LM: graficzne przedstawienie zbioru różnych kombinacji stopy procentowej i dochodu, przy których rynek pieniądza znajduje się w równowadze. Krzywa LM ma nachylenie dodatnie.

Równowaga na rynkach dóbr i pieniądza: oznacza zbilansowanie globalnych wydatków na dobra i usługi oraz zrównanie wielkości popytu na pieniądź i wielkości podaży pieniądza. Równowaga na rynku dóbr i usług oraz pieniądza przedstawiana jest graficznie jako punkt przecięcia krzywych IS i LM.

Dochód permanentny: przeciętny dochód ludności w długim okresie. Uwzględnia on bieżące dochody rozporządzalne, bieżące aktywa finansowe, nagromadzone wcześniej bogactwo, a także dochód oczekiwany w przyszłości.

Efekt majątkowy: zmiana realnej zamożności, wynikająca ze zmiany siły nabywczej posiadanych aktywów. Zmniejszenie ogólnego poziomu cen powoduje, że ludzie mogą nabyć więcej dóbr i usług za posiadane aktywa, a wzrost ogólnego poziomu cen ogranicza ich siłę nabywczą. Efekt majątkowy znany jest również pod nazwami: efekt Pigou, efekt sald realnych, efekt bogactwa.

Stopa procentowa realna: różnica pomiędzy nominalną stopą procentową a oczekiwaną stopą inflacji.

Stopa procentowa nominalna: rynkowa stopa procentowa ustalana i ogłaszana przez banki komercyjne.

Bilans płatniczy: zestawienie wszelkich płatności danego kraju z tytułu obrotów z zagranicą w określonym czasie, najczęściej w okresie roku; składa się z dwóch części: bilansu obrotów bieżących i bilansu obrotów kapitałowych.

Bilans obrotów bieżących: zestawienie wszystkich międzynarodowych transakcji danego kraju, innych niż przepływy kapitału oraz tzw. błędów i opuszczeń. Obejmuje on transakcje towarami, dochody i wydatki z tytułu dokonanych inwestycji, dochody militarne, wydatki i dochody związane z turystyką i transportem, inne usługi, a także inne przekazy pieniężne, renty, emerytury oraz inne transfery nieodpłatne (np. darowizny).

Bilans obrotów kapitałowych: zestawienie inwestycji danego kraju za granicą i zagranicznych inwestycji w kraju.

Krzywa BP: krzywa przedstawiająca równowagę bilansu płatniczego przy różnych kombinacjach poziomu stopy procentowej i realnego dochodu.

Kurs walutowy: wartość waluty danego kraju wyrażona w walucie obcej.

Kurs walutowy stały: kurs walutowy ukształtowany na podstawie porozumień między państwami, które zobowiązują się do obrony jego poziomu przez interwencję na rynku walutowym.

Kurs walutowy zmienny (płynny): kurs walut kształtujący się pod wpływem zmian podaży i popytu na rynkach międzynarodowych, gdy waluta jest wymienna zewnętrznie.

Pułapka płynności: wprowadzony przez D.H. Robertsona termin opisujący sytuację, gdy wszyscy dążą do posiadania gotówki, a nikt nie kupuje papierów wartościowych. Występuje przy najniższej oczekiwanej stopie procentowej i charakteryzuje się zanikiem wpływu banku centralnego na poziom popytu inwestycyjnego i konsumpcyjnego. Zwiększanie podaży pieniądza przez bank centralny nie powoduje wzrostu stopy procentowej, a jedynie tezauryzację nadwyżki pieniądza przez podmioty gospodarcze.

Model Fleminga-Mundella: to wersja modelu IS-LM w gospodarce otwartej. Pozwala on zaprezentować warunki jednoczesnej równowagi na trzech rynkach: dóbr i usług (krzywa IS), pieniężnym (krzywa LM) i walutowym (krzywa BP), przy danym poziomie cen. Umożliwia także prześledzenie zmian, jakie nastąpią w danej gospodarce pod wpływem stosowania przez państwo polityki makroekonomicznej (fiskalnej i pieniężnej) oraz skutków zmian poziomu cen w tej gospodarce.

Aprecjacja: wzrost kursu waluty krajowej względem walut zagranicznych, który oznacza zwiększenie siły nabywczej pieniądza krajowego. Jest ona wynikiem przewagi popytu na daną walutę nad podażą tej waluty. Zjawiskiem przeciwnym aprecjacji jest deprecjacja pieniądza.

Deprecjacja: obniżenie się siły nabywczej pieniądza. Na rynku krajowym deprecjacja przejawia się zmniejszeniem ilości dóbr i usług, które można kupić za określoną kwotę. Z reguły jest ona wynikiem inflacji. Na rynku międzynarodowym w warunkach płynnego kursu walutowego, deprecjacja przejawia się obniżeniem kursu danej waluty w stosunku do innych walut.

Dewaluacja waluty: obniżka kursu waluty danego kraju w stosunku do kursów innych walut; od deprecjacji różni się tym, że jest przeprowadzana przez organy państwa.

Rewaluacja waluty: podwyżka kursu waluty danego kraju w stosunku do walut innych krajów w wyniku działań organów państwowych, które zobowiązują się w ten sposób do obrony kursu waluty. Termin rewaluacji waluty odnosi się tylko do systemu stałego kursu walutowego, ustalanego i zmienianego przez rząd, w zależności od sytuacji na rynku międzynarodowym i stanu jego rezerw dewizowych. W warunkach płynnego kursu walutowego odpowiednikiem rewaluacji waluty jest aprecjacja pieniądza.

Prawda/fałsz

Wskaż, które z poniższych twierdzeń są prawdziwe, a które fałszywe, zakreślając kółkiem właściwą literę (P – gdy zdanie jest prawdziwe, F – gdy jest fałszywe).

- P F 1. Obniżenie stopy podatkowej powoduje przesunięcie krzywej LM w prawo.
- P F 2. Bezpośrednie inwestycje zagraniczne ujmowane są w bilansie obrotów kapitałowych państwa.

- P F 3. Krzywa IS ma nachylenie ujemne.
- P F 4. Dewaluacja waluty to inaczej deprecjacja dokonana decyzją władz krajowych.
- P F 5. Polityka pieniężna przesuwana zarówno krzywą LM, jak i IS.
- P F 6. Położenie krzywej LM nie zależy od poziomu cen.
- P F 7. Ekspansywna polityka fiskalna rządu może przejawiać się we wzroście wydatków rządowych.
- P F 8. Restrykcyjna polityka fiskalna związana jest z jednoczesnym obniżeniem podatków i dodrukiem pieniądza.
- P F 9. Ekspansywna polityka pieniężna rządu powoduje przesunięcie krzywej LM w prawo w wyniku obniżenia podaży pieniądza.
- P F 10. Podwyższenie stopy rezerw obowiązkowych przez bank centralny to przejaw restrykcyjnej polityki monetarnej rządu.
- P F 11. Nachylenie krzywej IS zależy bezpośrednio od wrażliwości popytu inwestycyjnego na poziom stopy procentowej.
- P F 12. Rewaluacja waluty ma miejsce w systemie zmiennych kursów.
- P F 13. Krzywa LM będzie bardziej stroma, gdy popyt na pieniądź jest bardzo elastyczny względem stopy procentowej.
- P F 14. Przykładem instrumentów pasywnej polityki fiskalnej są automatyczne stabilizatory koniunktury.
- P F 15. Podstawowymi instrumentami polityki pieniężnej są m.in. operacje otwartego rynku.
- P F 16. Jedyną skuteczną polityką rządu prowadzącą do wzrostu produkcji jest manipulacja podażą pieniądza.
- P F 17. Doskonała mobilność kapitału w wymianie międzynarodowej jest zagwarantowana w sytuacji, gdy krajowa stopa procentowa równa jest zagranicznej.
- P F 18. Równowaga w gospodarce otwartej oznacza równowagę bilansu płatniczego, połączoną z równowagą na krajowym rynku dóbr i usług.
- P F 19. Ekspansywna polityka fiskalna w systemie kursów stałych może prowadzić do napływu do kraju kapitału spekulacyjnego.
- P F 20. Ekspansywna polityka monetarna w systemie kursów zmiennych wpływa na poprawę konkurencyjności gospodarki danego kraju względem gospodarek innych państw.

Zadania

Zadanie 1

Rynek dóbr i usług jest zrównoważony, gdy wielkość popytu globalnego (AD) równa jest wielkości globalnej podaży (AS).

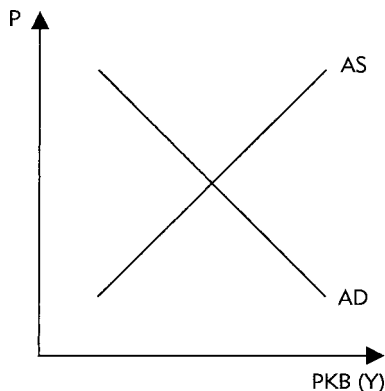
Zaznacz na wykresie punkt równowagi rynkowej (E_1) oraz odpowiadający mu poziom cen (P_1) i dochodu (produkcji) równoważących rynek (Y_1).

W jaki sposób wymienione wydarzenia, takie jak:

- wzrosną wydatki z budżetu państwa,
- obniżona zostanie stopa opodatkowania,
- nastąpi gwałtowny wzrost ceny ropy naftowej,

wpłyną na poziom cen i PKB w gospodarce zamkniętej?

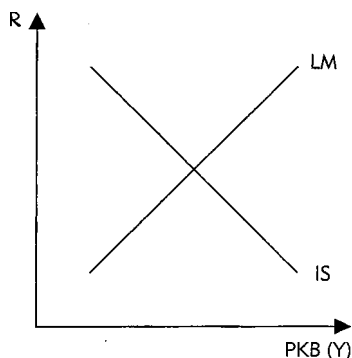
Rozwiązanie przedstaw graficznie przesuając odpowiednio krzywe AS lub AD.

Zadanie 2

Jednoczesna równowaga na rynkach dóbr i usług oraz pieniądza wyznaczana jest graficznie w punkcie przecięcia krzywych IS i LM. Na zmianę położenia punktu równowagi, a tym samym poziomu stopy procentowej i dochodu równoważących rynek, mają wpływ decyzje rządu w zakresie polityki fiskalnej i pieniężnej. Zaznacz na rysunku punkt równowagi rynkowej (E_1) oraz początkowy poziom stopy procentowej (r_1) i dochodu (produkcji) (Y_1) równoważących rynki, a następnie przyporządkuj poszczególne działania do odpowiednich rodzajów polityki rządu (jak w podpunkcie a). Przedstaw graficznie kierunek zmiany początkowego poziomu dochodu narodowego i stopy procentowej.

- a) wzrost wydatków rządowych: *ekspansywna polityka fiskalna*
- b) obniżenie stopy rezerw obowiązkowych: ..... polityka .....
- c) sprzedaż papierów wartościowych przez bank centralny: ..... polityka .....
- d) zmniejszenie podatków: ..... polityka .....

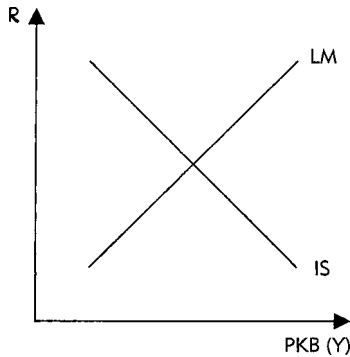

Zadanie 3

Przyporządkuj poszczególne działania do odpowiednich rodzajów polityki rządu i przedstaw graficznie kierunek zmiany poziomu dochodu narodowego i stopy procentowej zapewniającej równowagę. Rozwiązanie rozpocznij od opisanie wykresu zaznaczając punkt równowagi rynkowej (E_1) oraz początkowy poziom stopy procentowej (r_1) i dochodu (produkcji) (Y_1) równoważących rynki.

- a) wzrost podatków: *restrykcyjna polityka fiskalna*
- b) obniżenie stopy redyskontowej: ..... polityka .....

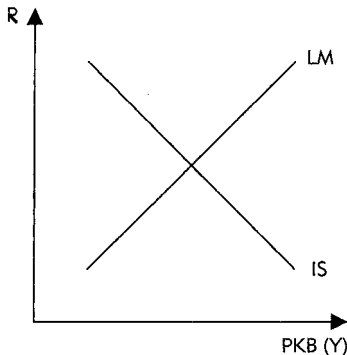
- c) zakup papierów wartościowych przez bank centralny na wolnym rynku: ..... polityka .....
- d) spadek wydatków rządowych: ..... polityka .....

Zadanie 4

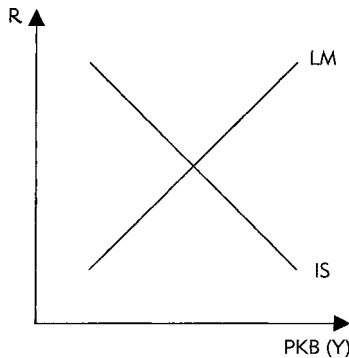
Zaznacz na wykresie wpływ poniższych zdarzeń na poziom dochodu (produkcji) i stopy procentowej zapewniającej równowagę, przesuując odpowiednio krzywe IS lub LM. Rozwiązanie rozpocznij od opisanego wykresu zaznaczając punkt równowagi rynkowej (E_1) oraz początkowy poziom stopy procentowej (r_1) i dochodu (produkcji) (Y_1) równoważących rynki.

- wzrost wydatków rządowych,
- obniżenie stopy rezerw obowiązkowych,
- sprzedaż papierów wartościowych przez bank centralny,
- zmniejszenie podatków.

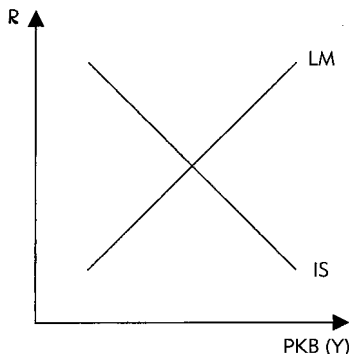
Zadanie 5

Jak zmieni się stopa procentowa i poziom dochodu narodowego zapewniających równowagę w gospodarce zamkniętej, jeśli rząd zastosuje jednocześnie ekspansywną politykę fiskalną i monetarną? Rozwiązanie przedstaw graficznie (przesuwając odpowiednio krzywe IS i/lub LM), rozpoczynając od opisu wykresu zaznaczając punkt równowagi rynkowej (E_1) oraz początkowy poziom stopy procentowej (r_1) i dochodu (produkcji) (Y_1) równoważących rynki.

Zadanie 6

Przesuwając odpowiednio krzywe IS i/lub LM, przedstaw zmianę położenia punktu równowagi na rynku dóbr i usług oraz rynku pieniężnym w gospodarce zamkniętej, jeśli rząd zastosuje jednocześnie restrykcyjną politykę fiskalną i ekspansywną politykę monetarną. Co stanie się z poziomem stopy procentowej i dochodu? Rozwiązanie rozpocznij od opisu wykresu zaznaczając punkt równowagi rynkowej (E_1) oraz początkowy poziom stopy procentowej (r_1) i dochodu (produkcji) (Y_1) równoważących rynki.

Zadanie 7

Dokonaj wiązanych operacji walutowych znając kursy poszczególnych walut światowych (oznacz kurs walutowy symbolem e).

- a) Ile funtów szterlingów mógłbyś nabyć za kwotę 100 zł, wiedząc, że kurs dolara wynosi odpowiednio 2,97 PLN i 0,52 GBP?

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) Ile euro mógłbyś nabyć dysponując 200 dolarami, zakładając, że kurs funta szwajcarskiego wynosi 0,81 USD, a w relacji do euro 0,625 EUR?

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 8

Inwestorzy mają możliwość ulokowania kapitału w większości krajów na świecie. Dokonując wyboru miejsca i formy inwestycji, każdorazowo muszą wziąć pod uwagę wysokość aktualnych stóp procentowych (r) oraz poziom kursu walut (e). Załóżmy, że dysponujesz wolną kwotą pieniędzy równą 1 500zł, którą planujesz przeznaczyć na roczną lokatę w banku polskim lub amerykańskim. Zdecyduj, która z poniższych opcji jest dla Ciebie najkorzystniejsza.

- a) lokata w polskim banku przy rocznej stopie procentowej 3%;

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) lokata w amerykańskim banku przy stopie rocznej 5% (kurs walutowy w momencie zakładania lokaty 3 USD/PLN, a po roku 2,7 USD/PLN);

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- c) lokata w amerykańskim banku przy rocznej stopie procentowej 5%, przy spadku kursu dolara z 3 USD/PLN do 2,9 USD/PLN;

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- d) lokata w amerykańskim banku po podwyżce rocznych stóp procentowych do 7%, przy spadku kursu z 3 USD/PLN, w momencie zakładania lokaty, do 2,7 USD/PLN podczas jej likwidacji.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 9

Bilans płatniczy (BP) odzwierciedla stosunki gospodarcze danego kraju z zagranicą i jednocześnie wskazuje na kondycję gospodarki. W krótkim okresie bilans płatniczy jest zwykle niezrównoważony i sytuacja ta nie pociąga za sobą poważniejszych konsekwencji ekonomicznych. W dłuższej perspektywie niezbędna jest równowaga bilansu obrotów bieżących (BOB). W przeciwnym wypadku dojdzie do wyczerpania poziomu rezerw lub wzrostu zadłużenia kraju u innych państw.

Na podstawie danych z poniższej tabeli:

Pozycje bilansu płatniczego	Wartość w mln EUR
bilans obrotów finansowych (BOF)	651
saldo obrotów towarowych	9
saldo transferów bieżących	212
saldo błędów i opuszczeń	221
saldo dochodów	- 443
saldo usług	256

- a) Sprawdź, czy bilans obrotów bieżących jest zrównoważony.

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) Oblicz bilans obrotów kapitałowych (BOK), zakładając, że bilans płatniczy jest zrównoważony.

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 10

Na podstawie strony internetowej Narodowego Banku Polskiego www.nbp.pl, uzupełnij poniższą tabelę:

Kraj	Pełna nazwa waluty	Literowy skrót waluty
Francja	.....	.....
.....	jen	
.....	.....	GBP
USA	.....	.....
.....	korona szwedzka	.....
.....	.....	CHF
Węgry	.....	.....
.....	rubel	.....
.....	.....	UAH

Zagadnienia do dyskusji

1. Gdybyś miał doradzić rządowi, jaką strategię gospodarczą zaproponowałbyś na najbliższe cztery lata?
2. Jakie powody mogą kierować ekipą rządzącą, która decyduje się na stymulowanie wzrostu gospodarczego za pomocą ekspansywnej polityki fiskalnej?
3. Jakie zmiany w polityce fiskalnej i pieniężnej mogą nastąpić po przyjęciu Polski do strefy EURO?
4. W jakiej walucie zaciągnąłbyś kredyt mieszkaniowy na 30 lat? Odpowiedź uzasadnij.

Pytania sprawdzające

1. Scharakteryzuj krzywą IS. Od czego zależy jej nachylenie?
2. Jakie czynniki wpływają na przesunięcie krzywej IS?
3. Scharakteryzuj krzywą LM. Jakie czynniki wpływają na nachylenie tej krzywej?
4. Od czego zależy kierunek przesunięcia krzywej LM?
5. Kiedy mamy do czynienia z równowagą na rynku dóbr i usług oraz na rynku pieniężnym?
6. Przedstaw podstawowe założenia modelu IS-LM.
7. Na czym polega ekspansywna i restrykcyjna polityka fiskalna? W jakich okolicznościach stosuje się dany rodzaj polityki fiskalnej?
8. Na czym polega ekspansywna i restrykcyjna polityka monetarna rządu? Kiedy wykorzystuje się każdy z rodzajów polityki monetarnej?
9. Oceń skuteczność polityki fiskalnej w gospodarce zamkniętej.
10. Co to jest bilans płatniczy? Scharakteryzuj poszczególne składowe bilansu płatniczego.
11. Co przedstawia krzywa BP?
12. Na czym polega równowaga w gospodarce otwartej?
13. Co to jest stały i płynny kurs walutowy?

Rozdział VI

Rynek pracy i bezrobocie

Podstawowe pojęcia

Bezrobocie: zjawisko ekonomiczne oznaczające sytuację, w której popyt na siłę roboczą jest mniejszy od jej podaży, czyli na rynku występują wolne zasoby siły roboczej.

Bezrobocie strukturalne: bezrobocie wywołane strukturalnymi zmianami gospodarki. Wynika z rozbieżności struktury popytu na pracę i struktury jej podaży z punktu widzenia wymaganych kwalifikacji.

Bezrobocie koniunkturalne: bezrobocie spowodowane niedostatkami popytu globalnego, spadkiem produkcji i obniżeniem aktywności gospodarczej.

Bezrobocie frykcyjne: rezultat ruchu zatrudnionych na rynku pracy; występuje w każdej gospodarce, także w warunkach pełnego zatrudnienia. Nie pociąga dużych kosztów społecznych i umożliwia znalezienie pracowników w krótkim czasie.

Bezrobocie sezonowe: efekt wahań aktywności gospodarczej w różnych porach roku, spowodowanych zmianą warunków klimatycznych.

Bezrobocie przymusowe: obejmuje te osoby, które byłyby skłonne zaakceptować istniejące stawki płac, lecz nie znajdują wolnych miejsc pracy.

Bezrobocie dobrowolne: obejmuje osoby, które z różnych przyczyn nie podejmują pracy zarobkowej, mimo istnienia wolnych miejsc pracy, najczęściej nie akceptują warunków oferowanych przez pracodawców.

Bezrobocie typu keynesowskiego: bezrobocie wynikające z niedostatku popytu globalnego.

Bezrobocie klasyczne (cykliczne): bezrobocie, które występuje, gdy wysokość płac realnych przekracza poziom konieczny do utrzymania równowagi na rynku pracy.

Bezrobocie w ujęciu teorii neoklasycznej: bezrobocie związane z ograniczeniami w swobodnym działaniu mechanizmu rynkowego na rynku pracy (przede wszystkim z tendencjami do usztywniania płac, które są rezultatem działania związków zawodowych opierających się redukcji płac).

Popyt na pracę: odwrotna zależność między płacą realną a wielkością zatrudnienia w danym okresie, przy założeniu, iż pozostałe czynniki się nie zmieniają.

Podaż pracy: dodatnia zależność pomiędzy płacą realną a liczbą pracowników (lub roboczogodzin) oferowanych na rynku pracy w danym okresie, przy założeniu, że pozostałe czynniki nie ulegają zmianie.

Płaca: podstawowy składnik systemu wynagrodzeń – wydatki pieniężne i rzeczowe ponoszone przez pracodawcę na opłacenie pracy wykonywanej przez osoby zatrudnione w danym przedsiębiorstwie. Najczęściej występujące składniki płac to: płaca zasadnicza, premia, dodatek służbowy oraz dodatek funkcyjny.

Płaca nominalna: kwota pieniężna otrzymywana jako wynagrodzenie za pracę, na podstawie umowy o pracę zawartej między pracownikiem i pracodawcą.

Płaca realna: koszyk dóbr i usług, które można kupić za dane wynagrodzenie pieniężne (płacę nominalną) przy danym poziomie cen.

Płaca minimalna: określona ustawowo kwota wynagrodzenia, poniżej której nie można opłacać pracownika zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy.

Równowaga na rynku pracy: sytuacja, w której rozmiary popytu przedsiębiorstw na pracę są równe liczbie osób skłonnych podjąć pracę. Graficznie równowaga rynkowa zobrazowana jest przez punkt przecięcia wykresu funkcji popytu na pracę i funkcji podaży.

Naturalna stopa bezrobocia: sformułowana przez M. Friedmana i E.S. Phelps'a, stopa bezrobocia występująca, gdy rynek pracy jest w równowadze. Informuje ona jaka część siły roboczej nie chce podjąć pracy za płacę równowagi.

Zasób siły roboczej: osoby w wieku produkcyjnym, zdolne i gotowe do podjęcia pracy na typowych warunkach istniejących w gospodarce.

Współczynnik aktywności zawodowej: stosunek zasobów siły roboczej do liczby ludności w wieku produkcyjnym.

Bezrobotny: osoba, która nie pracuje, poszukuje pracy i jest zarejestrowana w urzędzie pracy.

Stopa bezrobocia: obliczana jest jako procentowy udział bezrobotnych w liczbie aktywnych zawodowo, szacowany na koniec miesiąca (kwartału, roku).

Prawo Okuna: mówi, że dla każdego procentu wzrostu rzeczywistej stopy bezrobocia powyżej naturalnej stopy bezrobocia, luka PNB powiększa się o 3%.

Luka PNB: różnica pomiędzy potencjalnym PNB (tj. występującym w warunkach pełnego zatrudnienia) a rzeczywistym PNB.

Koszt społeczny bezrobocia: obejmuje m. in. stratę dóbr i usług, które nie zostały wytworzone ze względu na brak miejsc pracy, środki przeznaczone na zasiłki dla bezrobotnych i pomoc socjalną, które mogłyby zostać wykorzystane efektywniej, pogorszenie stanu zdrowia fizycznego i psychicznego w społeczeństwie, wzrost przestępczości, wzrost liczby rozwodów.

Koszt prywatny bezrobocia: m.in. płaca utracona z powodu niepodjęcia pracy, depresja i frustracja, objawy izolacji społecznej, zanik kwalifikacji, obniżenie standardu życia.

Prawda/fałsz

Wskaż, które z poniższych twierdzeń są prawdziwe, a które fałszywe, zakreślając kółkiem właściwą literę (P – gdy zdanie jest prawdziwe, F – gdy jest fałszywe).

P	F	1. Gospodarka otwarta to taka, w której zawsze istnieje nadmierne bezrobocie.
P	F	2. Wśród krajów Unii Europejskiej najwyższą stopę bezrobocia w 2006 r. odnotowano w Polsce.
P	F	3. Jeżeli wykwalifikowany pracownik przemysłu spożywczego straci pracę w wyniku zakupu nowoczesnej linii produkcyjnej, a jego umiejętności nie pozwolą mu znaleźć zatrudnienia gdzie indziej, będzie to przykład bezrobocia strukturalnego.

- P F 4. Każde bezrobocie jest zawsze zjawiskiem niepożądanym w gospodarce.
- P F 5. Bezrobocie frykcyjne występuje w każdej rozwijającej się gospodarce.
- P F 6. Osoby niepełnosprawne, niezdolne do pracy zawodowej tworzą bezrobocie frykcyjne.
- P F 7. Bezrobocie wynikające z faktu, że poziom płac realnych jest wyższy od poziomu zapewniającego równowagę rynku pracy to bezrobocie dobrowolne.
- P F 8. Stopa bezrobocia to stosunek liczby bezrobotnych do liczby poszukujących pracy.
- P F 9. Osoby w wieku produkcyjnym oraz pracujące osoby w wieku nieprodukcyjnym wchodzi w skład zasobów siły roboczej.
- P F 10. Bezrobotni absolwenci tworzą bezrobocie sezonowe.
- P F 11. Naturalna stopa bezrobocia to stosunek liczby bezrobotnych do liczby osób pracujących.
- P F 12. Jeżeli w wyniku recesji spadnie sprzedaż materiałów budowlanych i sprzedawca zostanie zwolniony to będzie to przykład bezrobocia koniunkturalnego.
- P F 13. Pan X pokłócił się z szefem i porzucił pracę w nadziei na lepsze zatrudnienie. Jest to przykład bezrobocia frykcyjnego.
- P F 14. Bezrobocie frykcyjne jest przykładem bezrobocia naturalnego.
- P F 15. Pracownicy branży budowlanej są szczególnie narażeni na bezrobocie sezonowe.
- P F 16. Każdy, kto nie, pracuje jest bezrobotnym.
- P F 17. Aktywna polityka państwa w walce z bezrobociem przejawia się np. wypłatą zasiłków dla bezrobotnych.
- P F 18. Keynes twierdził, że przyczyną bezrobocia jest niedostateczna wielkość popytu globalnego.
- P F 19. Redukcje zatrudnienia w kopalniach węgla w Polsce są przykładem bezrobocia strukturalnego.
- P F 20. Od 1 maja 2004 r. Polacy mogą bez żadnych ograniczeń pracować we wszystkich krajach Unii Europejskiej.

Zadania

Zadanie 1

Stopa bezrobocia jest opisywana stosunkiem liczby bezrobotnych do liczby osób aktywnych zawodowo wyrażonym w procentach. Oblicz stopę bezrobocia (u), wiedząc, że w państwie X zasoby siły roboczej (LF) wynoszą 60 mln osób, z czego 15 mln jest bezrobotnych (U).

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 2

Na zasób siły roboczej składa się liczba osób aktywnych zawodowo: pracujących i bezrobotnych. Oblicz stopę bezrobocia (u), zakładając, że w państwie X pracuje 60 mln osób, a 15 mln jest bezrobotnych (U).

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 3

Tabela przedstawia wielkość zasobów siły roboczej oraz zatrudnienia w pewnej gospodarce w dwóch kolejnych latach: 2003 i 2004.

Na bazie zgromadzonych danych uzupełnij brakujące wartości.

Rozwiązanie:

Wyszczególnienie	2003	2004
Zasoby siły roboczej (w tys. osób)	75 000	85 000
Zatrudnienie (w tys. osób)	71 000	77 500
Bezrobocie (w tys. osób)	.....	.....
Stopa bezrobocia (w %)	.....	.....

Zadanie 4

Bezrobocie dobrowolne występuje w każdej gospodarce, a jego wielkość wyznacza różnica pomiędzy liczbą osób chętnych do pracy przy danej płacy realnej (podaż pracy) a liczbą oferowanych miejsc pracy przez pracodawców (popyt na pracę).

Na podstawie poniższej tabeli przedstawiającej zmiany popytu i podaży na pracę w zależności od poziomu płacy realnej, przedstaw na wykresie sytuację na rynku pracy dla tej gospodarki, wykreślając: funkcję popytu (LD), podaży (AJ) i zasobu siły roboczej (LF), oraz wskaż poziom płacy realnej (w) zapewniający równowagę rynkową.

Płaca realna (zł/godz) w	Popyt na pracę (w tys. osób) LD	Podaż pracy (w tys. osób) AJ	Zasób siły roboczej (w tys. osób) LF
1	170	60	150
2	160	72	160
3	150	84	169
4	140	96	177
5	130	108	184
6	120	120	190
7	110	132	195
8	100	144	199

Odpowiedź:

Płaca realna w sytuacji równowagi na rynku pracy równa jest

.....

Zadanie 5

Korzystając z danych z zadania 4 i zakładając, że płaca realna wynosi 7 zł/godz. oblicz odpowiadającą temu poziomowi płacy wielkość zatrudnienia oraz bezrobocia. Zaznacz rozwiązanie na wykresie w zadaniu 4, wskazując dodatkowo wielkość bezrobocia dobrowolnego (U_d) i przymusowego (U_p).

Odpowiedź:

Wielkość zatrudnienia wynosi .....

Odpowiedź:

Wielkość zatrudnienia wynosi .....
odpowiada mu odcinek .....

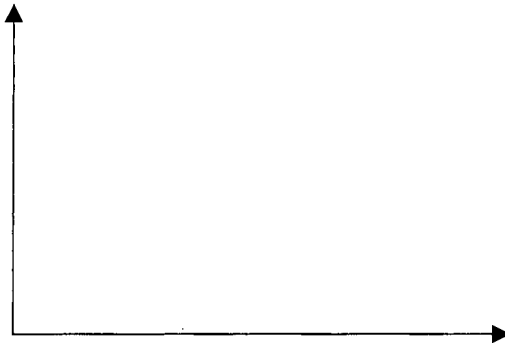
Odpowiedź:

Wielkość bezrobocia dobrowolnego równa jest .....
i odpowiada mu odcinek....., z kolei wielkość bezrobocia przymusowego
wynosi..... i odpowiada jej odcinek.....

Zadanie 6

Rząd podejmuje rozliczne działania zmierzające do obniżenia bezrobocia przymusowego. Niektóre z przedsięwzięć regulują podaż pracy, inne popyt. Wskaż, które z niżej wymienionych propozycji rządowych mogą okazać się trafne (zaznacz: *bezrobocie przymusowe* ↓, jeśli działania rządu okażą się skuteczne, bądź *bezrobocie przymusowe* ↑, jeśli działania rządu osiągną przeciwny zamierzonemu skutek). Swoją odpowiedź przedstaw graficznie na uprzednio przygotowanym przez siebie wykresie, przesuwaną odpowiednio krzywą popytu lub podaży.

a) obniżka stóp procentowych	<i>bezrobocie przymusowe</i> .....
b) obniżka zasiłku dla bezrobotnych	<i>bezrobocie przymusowe</i> .....
c) podwyżka stawek podatku dochodowego	<i>bezrobocie przymusowe</i> .....
d) udzielanie subsydiów rządowych dla inwestorów	<i>bezrobocie przymusowe</i> .....
e) wzmocnienie pozycji związków zawodowych	<i>bezrobocie przymusowe</i> .....

Zadanie 7

W celu zapewnienia godziwego wynagrodzenia najmniej wykwalifikowanym pracownikom, rząd ustawowo określa poziom płacy minimalnej, czyli wynagrodzenia, poniżej którego nie można opłacać pracownika zatrudnionego w pełnym wymiarze czasu pracy. Na podstawie strony internetowej <http://ec.europa.eu/eurostat/> wypełnij poniższą tabelę:

Kraj	Poziom płacy minimalnej na rok 2006 (w EUR)
Rumunia	.....
Łotwa	.....
Polska	.....
Czechy	.....
Węgry	.....
Turcja	.....
Hiszpania	.....
Francja	.....
Wielka Brytania	.....
Luksemburg	.....
Szwecja	.....
USA	.....

Ile obecnie wynosi poziom płacy minimalnej w Polsce?

Zadanie 8

W krajach o wysokiej stopie bezrobocia, osobom niepełnosprawnym szczególnie trudno jest znaleźć pracę.

Korzystając z informacji zawartych na stronie <http://www.niepelnosprawni.pl> przeanalizuj szanse niepełnosprawnych do podjęcia zatrudnienia na polskim rynku pracy. Porównaj polskie warunki do standardów w innych krajach UE.

Zagadnienia do dyskusji

1. Który rodzaj bezrobocia uważasz za najgroźniejszy dla gospodarki? Uzasadnij swoją odpowiedź.
2. Jakie zawody są zawodami przyszłości? Odpowiedź uzasadnij.
3. W jakim zakresie wiek bezrobotnego warunkuje jego szanse na znalezienie satysfakcjonującej pracy?
4. Załóżmy, że pracujesz w grupie osób, w której jeden z pracowników jest prześladowany psychicznie przez kierownika. Jakie, Twoim zdaniem, powinno być stanowisko zespołu w tej sprawie? Zaproponuj rozwiązanie problemu.
5. Kobieta na rynku pracy – równouprawnienie czy dyskryminacja?
6. Załóżmy, że jesteś absolwentem, który może podjąć niesatysfakcjonującą, niskopłatną pracę lub zarejestrować się w urzędzie pracy jako bezrobotny (bez prawa do zasiłku). Jakiego dokonałbyś wyboru? Jakie mogą być konsekwencje każdej z podjętych decyzji?
7. Jakie są główne przyczyny podejmowania pracy w szarej strefie?
8. Czy państwo powinno ustalać poziom minimalnej płacy? Jeśli tak, to jaką wysokość, Twoim zdaniem, powinna ona osiągać. Odpowiedź uzasadnij.
9. Czy pracownik zatrudniony w Polsce ma realne szanse bronić się przed nieuczciwym i nierzetelnym pracodawcą? Odpowiedź uzasadnij.

Pytania sprawdzające

1. Kto tworzy zasoby siły roboczej?
2. Wymień i omów rodzaje bezrobocia.
3. Wyjaśnij pojęcie naturalnej stopy bezrobocia. W jaki sposób dokonuje się pomiaru bezrobocia?
4. Ile obecnie wynosi stopa bezrobocia w Polsce?
5. Wymień i omów przyczyny bezrobocia.
6. Na czym polega aktywna i pasywna polityka państwa w zwalczaniu bezrobocia?
7. O czym mówi prawo Okuna?
8. Co to jest mobbing?
9. Co rozumiesz przez pojęcie elastycznych form zatrudnienia?
10. Omów pojęcie płacy minimalnej.
11. Podaj pozapłacowe sposoby motywowania pracownika?

Rozdział VII

Inflacja

Podstawowe pojęcia

Inflacja: utrzymujący się przez dłuższy czas proces wzrostu cen w gospodarce narodowej, połączony z utratą wartości pieniądza.

Deflacja: zjawisko odwrotne do inflacji. Objawia się obniżką ogólnego poziomu cen dóbr i usług, a także produkcji i zatrudnienia w wyniku ograniczenia dopływu pieniądza do gospodarki.

Dezynflacja: zjawisko polegające na spadku stopy inflacji.

Stopa inflacji: procentowa zmiana ogólnego poziomu cen w kolejnych okresach.

NAIRU: stopa bezrobocia, która nie powoduje przyspieszenia inflacji.

Inflacja czysta: pojawia się, gdy wszystkie ceny dóbr i czynników produkcji wzrastają w tym samym tempie.

Inflacja ukryta: występowała w krajach o gospodarce planowanej i przejawiała się w trwałej nadwyżce popytu nad ograniczoną podażą dóbr i usług, przy względnie stałym i administracyjnie regulowanym poziomie cen rynkowych.

Inflacja zawieszona: występuje, kiedy większość cen ustala państwo i nie odzwierciedlają one rzeczywistych relacji popytu i podaży na rynku.

Inflacja pełzająca: charakteryzuje się najniższą stopą wzrostu ogólnego poziomu cen, poniżej 1% miesięcznie. W skali roku jest to inflacja jednocyfrowa. Nie powoduje zakłóceń w przebiegu procesów gospodarczych.

Inflacja krocząca: wzrost ogólnego poziomu cen do kilkunastu procent rocznie, dodatkowo wzmacniany oczekiwaniami inflacyjnymi podmiotów gospodarczych.

Inflacja galopująca: charakteryzuje się wzrostem ogólnego poziomu cen od 1% do 15% miesięcznie. Powoduje narastające zakłócenia w przebiegu procesów gospodarczych, osłabienie systemów motywacyjnych, a w rezultacie zahamowanie wzrostu gospodarczego.

Megainflacja: występuje, gdy ogólny poziom cen rośnie powyżej 15%, ale mniej niż 50% w skali miesięcznej. Natężenie procesów inflacyjnych uniemożliwia racjonalne gospodarowanie z powodu niemożności prowadzenia rachunku ekonomicznego, planowania działań gospodarczych, nieskuteczności systemów motywacyjnych, co prowadzi do anarchizacji życia społecznego.

Hiperinflacja: polega na utrzymywaniu się bardzo wysokiej inflacji. Tempo wzrostu ogólnego poziomu cen przekracza 50% miesięcznie.

Inflacja pchana przez koszty: pojawia się wtedy, gdy nałożone są ograniczenia na podaż jednego lub kilku zasobów albo, gdy cena jednego lub kilku zasobów zostaje zwiększona.

Inflacja ciągniona przez popyt: powstaje, gdy zagregowany popyt na dobra i usługi przekracza zagregowaną podaż przy danym poziomie cen, w warunkach pełnego wykorzystania zdolności wytwórczych. Inaczej nazywana jest inflacją popytową.

Ilościowa teoria pieniądza: teoria, zgodnie z którą zmiany nominalnej ilości pieniądza prowadzą do odpowiednich zmian poziomu cen, nie mają natomiast wpływu na wielkości realnej produkcji i zatrudnienia.

Mierniki inflacji: inaczej wskaźniki wzrostu cen. Należą do nich: deflator PKB, indeks cen dóbr konsumpcyjnych, indeks cen dóbr produkcyjnych.

Deflator PKB: wskaźnik wyrażający w procentach stosunek wartości produktu krajowego brutto w cenach nominalnych (bieżących) do wartości produktu krajowego brutto w cenach stałych. Deflator PKB jest równocześnie miernikiem inflacji (lub deflacji) w badanym okresie.

Indeks cen dóbr konsumpcyjnych (CPI): stosunek kosztów określonych dóbr konsumpcyjnych objętych reprezentatywnym zestawem (koszykiem) w każdym kolejnym roku badania, do kosztów tych dóbr w roku bazowym.

Indeks cen dóbr produkcyjnych (PPI): stosunek cen niedetalicznych w danym roku do cen niedetalicznych w roku badanym.

Inflacja bazowa: obrazuje długookresowy trend kształtowania się wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych, będącego miarą inflacji. Ilustruje kształtowanie się zmian cen po wyeliminowaniu wahań o charakterze sezonowym oraz wahań powstałych wskutek przejściowych szoków podażowych.

Luka inflacyjna: niezrealizowana nadwyżka zagregowanego popytu nad zagregowaną podażą, która nie jest likwidowana przez podwyżkę cen.

Przesłanki inflacji: wzrost cen produktów, wzrost kosztów wytwarzania, wzrost stopy procentowej, wzrost kosztów utrzymania, wzrost ilości pieniądza w obiegu.

Skutki inflacji: niepewność w przewidywaniu realnych zysków i kosztów produkcji przez przedsiębiorców; wzrost oprocentowania wkładów terminowych i cen kredytów, co odbija się negatywnie na postępie innowacyjnym i wzroście produktywności pracy; osłabienie motywacji do eksportu; osłabienie skłonności do oszczędzania; obniżenie realnych dochodów.

Ucieczka od pieniądza: charakteryzuje się gwałtownym spadkiem popytu na pieniądź na skutek zwiększenia alternatywnego kosztu trzymania gotówki pod wpływem wysokiej inflacji i wysokich nominalnych stóp procentowych.

Realna podaż pieniądza: podaż pieniądza w cenach stałych; jest ilorazem nominalnej podaży pieniądza i wskaźnika cen.

Indeksacja: wprowadzenie automatycznego powiązania między zobowiązaniami pieniężnymi i poziomem cen. W praktyce oznacza na przykład podwyższanie płac lub innych dochodów w powiązaniu ze wskaźnikiem wzrostu kosztów utrzymania.

Realna stopa procentowa: stopa procentowa skorygowana o poziom inflacji.

Hipoteza Fishera: teoria, według której wzrostowi inflacji o 1% towarzyszy wzrost nominalnych stóp procentowych o 1%.

Krzywa Philipsa: dowodzi, że w krótkim okresie czasu wyższej stopie inflacji towarzyszy niższa stopa bezrobocia i odwrotnie.

Stagflacja: stan gospodarki charakteryzujący się jednocześnie wysokim poziomem inflacji, wysokim bezrobociem i stagnacją gospodarczą. Miernikiem opisującym ten stan jest stopa stagflacji, zwana też stopą ubóstwa, stanowiąca sumę stopy inflacji i stopy bezrobocia.

Slumpflacja: stan gospodarki, w którym załamaniu się procesów gospodarczych, wyrażającemu się spadkiem produkcji i dochodu narodowego w ujęciu bezwzględnym (kryzys), towarzyszy szybki wzrost bezrobocia i wysoki (rosnący) poziom inflacji.

Iluzja pieniądza: zjawisko mylnego przyjmowania przez przedsiębiorców i pracowników zmian cen nominalnych za zmiany cen realnych. Uleganie iluzji pieniądza skłania przedsiębiorców do zwiększania podaży dóbr i usług, pracowników zaś do zwiększania podaży pracy.

Prawda/fałsz

Wskaż, które z poniższych twierdzeń są prawdziwe, a które fałszywe, zakreślając kółkiem właściwą literę (P – gdy zdanie jest prawdziwe, F – gdy jest fałszywe).

P	F	1. Inflacja pojawia się dopiero wtedy, gdy w dłuższym okresie wzrośnie ogólny poziom cen.
P	F	2. Stosując deflator PKB można obliczyć stopę inflacji.
P	F	3. Inflacja bazowa obrazuje długookresowy trend kształtowania się wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych, będącego miarą inflacji.
P	F	4. Banki udzielające kredytów zabezpieczają się na wypadek inflacji podwyższając odpowiednio stopy oprocentowania.
P	F	5. Gdy ceny rosną w tempie 350% rocznie, to w gospodarce występuje hiperinflacja.
P	F	6. W gospodarce rynkowej wysokiej stopie bezrobocia zawsze towarzyszy niska stopa inflacji.
P	F	7. Inflacja popytowa jest efektem nadwyżki podaży globalnej nad popytem zagregowanym.
P	F	8. W gospodarce centralnie planowanej nie występuje zjawisko inflacji.
P	F	9. Stagflacja polega na równoczesnym występowaniu wysokiej inflacji i wysokiego bezrobocia.
P	F	10. Na inflacji tracą kredytobiorcy, którzy zaciągnęli kredyty o stałej stopie oprocentowania.
P	F	11. Philips dowodził, że zmniejszenie inflacji prowadzi do wzrostu bezrobocia.

- P F 12. Z inflacją pełzającą mamy do czynienia, gdy miesięczna stopa inflacji wynosi 5%.
- P F 13. W Polsce indeks CPI ustalany jest przez Narodowy Bank Polski.
- P F 14. Płaca nominalna podzielona przez poziom cen to płaca realna.
- P F 15. Termin inflacja pełzająca jest tożsamy z inflacją ukrytą.
- P F 16. Zawsze, gdy stopa inflacji spada, spadają również ceny.
- P F 17. Indeks cen produkcyjnych służy do mierzenia cen płaconych przez producentów w różnych fazach procesu produkcji.
- P F 18. Luka inflacyjna to nie zrealizowana nadwyżka zagregowanego popytu nad zagregowaną podażą, która jest likwidowana przez podwyżkę cen.
- P F 19. Inflacja kosztowa jest wynikiem wzrostu kosztów produkcji w gospodarce.
- P F 20. Inflacja osłabia skłonność do oszczędzania.

Zadania

Zadanie 1

Stopa zmiany poziomu cen może być liczona na podstawie wartości przyjmowanych przez deflatory PKB w badanym okresie. Oblicz stopę inflacji (π) w kraju X, zakładając, że deflator PKB w roku 2000 wynosił 440, w następnym roku jego wartość osiągnęła 462.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 2

Stopa inflacji może być liczona jako stosunek poziomów cen w badanym okresie czasu. Zakładając, że w roku bieżącym dla kraju X poziom cen wynosi 105,2, a w roku poprzednim osiągnął wartość 103,6, oblicz stopę inflacji (π).

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 3

Indeks CPI informuje o łącznych zmianach cen dóbr i usług w sferze konsumpcyjnej. W tabeli przedstawiono dane dla dóbr konsumpcyjnych, dla dwóch okresów – bazowego i bieżącego. Na ich podstawie oblicz CPI i dokonaj interpretacji wyników.

Rozwiązanie:

Produkt	Okres bazowy			Okres bieżący		
	ilość (Q)	cena (P)	wydatki	ilość (Q)	cena (P)	wydatki
chleb	35	1,0	.....	30	1,5	.....
masło	17	2,0	.....	15	3,0	.....
mleko	20	1,8	.....	40	2,0	.....
cukier	7	2,0	.....	5	3,5	.....
wędlina	4	10,0	.....	6	15,0	.....
	suma wydatków:		.....	suma wydatków:		.....

Odpowiedź: .....

.....

.....

Zadanie 4

Jedną z metod pomiaru inflacji wykorzystuje się do obliczeń wielkość wskaźnika cen dóbr konsumpcyjnych CPI. Oblicz na podstawie danych zgromadzonych w tabeli roczną stopę inflacji w Polsce. Wyniki wpisz do właściwej kolumny.

Rok	CPI (rok poprzedni = 100)	Roczna stopa inflacji (%)
1990	685,8	.....
1991	170,3	.....
1992	143,0	.....
1993	135,3	.....
1994	132,2	.....
1995	127,8	.....
1996	119,9	.....
1997	114,9	.....
1998	111,8	.....
1999	107,3	.....
2000	110,1	.....
2001	105,5	.....
2002	101,9	.....
2003	100,8	.....

Rozwiązanie:

Zadanie 5

Inflacja działa na niekorzyść pożyczkodawców, ponieważ oznacza spadek realnej wartości pieniądza. System bankowy zabezpiecza się przed stratami podnosząc nominalne stopy procentowe o wartość oczekiwanej inflacji.

Założmy, że pożyczasz koledze 1000 zł na zakup sprzętu fotograficznego. Stopa procentowa (r_n) równa jest 2%, a stopa podatku (t), który przyjdzie Ci zapłacić od dochodów z odsetek wynosi 20%. Założmy dodatkowo, że w gospodarce nie występowała inflacja.

- a) Oblicz swój dochód brutto (PI_b) z tej transakcji w skali roku.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) Oblicz, ile będziesz musiał zapłacić podatku (T).

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- c) Oblicz zysk netto (P_n) z tej transakcji w skali roku.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zadanie 6

Korzystając z danych z zadania 5 oraz zakładając, że roczna stopa inflacji (π) ukształtowała się na poziomie 5% (więc nominalna stopa procentowa – r_n – po dostosowaniu wynosi 7%), oblicz:

- a) swój dochód brutto (PI_b) z tej transakcji w skali roku.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- b) ile będziesz musiał zapłacić podatku (T).

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

- c) zysk netto (P_n) z tej transakcji w skali roku.

Dane:

Rozwiązanie:

Odpowiedź: .....

Zagadnienia do dyskusji

1. Czy inflacja może być zjawiskiem korzystnym dla gospodarki? Odpowiedź uzasadnij.
2. Jakie działania należy podjąć, by w jak najszybszym tempie obniżyć hiperinflację do poziomu dwucyfrowego? Jakie będą konsekwencje podjętych działań dla życia społeczno-gospodarczego?
3. Oceń jak włączenie Polski do strefy euro może wpłynąć na krajowy poziom cen?
4. Dlaczego znaczny wzrost ceny ropy naftowej w ostatnich kilku latach nie wywołał kryzysu międzynarodowego?
5. Czy wybuch huraganu w Teksasie (USA) może wywołać wzrost inflacji w Polsce?

Pytania sprawdzające

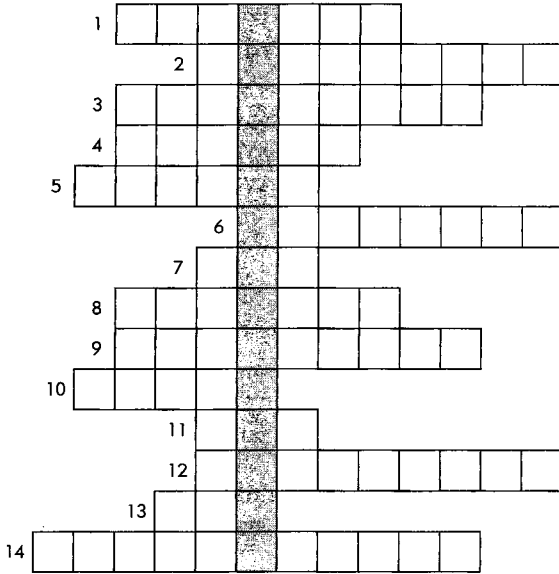
1. Omów istotę zjawiska inflacji i jej rodzaje.
2. Jaka jest różnica pomiędzy stagflacją a slumpflacją?
3. Scharakteryzuj sposoby mierzenia inflacji.
4. Jakie negatywne skutki wywołuje inflacja?
5. Na czym, według Philips'a, polega zależność między stopą bezrobocia a stopą inflacji?
6. Wyjaśnij pojęcie iluzji pieniądza.
7. Co to jest indeksacja?
8. O czym traktuje hipoteza Fishera?
9. Opisz sytuację występowania luki inflacyjnej na rynku.
10. Kiedy na rynku mamy do czynienia z inflacją ukrytą?

Krzyżówki

Krzyżówka 1

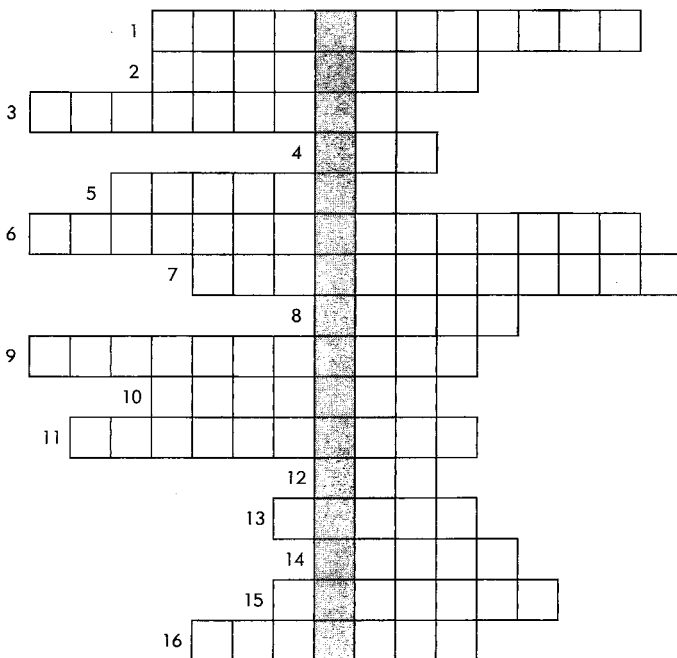
Rozwiąż krzyżówkę. W zaciemnionej kolumnie otrzymasz hasło.

1. Wydatki z budżetu państwa np. na edukację i obronę to wydatki .....
2. PNB liczony w cenach bieżących
3. PKB liczony na jednego mieszkańca
4. Na przykład realny
5. Proces wzrostu produkcji całkowitej połączony ze zmianami jakościowymi dotyczącymi systemu społeczno-gospodarczego
6. Stosunek nominalnego do realnego PKB przedstawiony jako miernik
7. Całkowite dochody osiągane przez obywateli danego kraju, bez względu na kraj, w którym odbywa się produkcja dóbr lub świadczenie usług
8. Gospodarka, w której prowadzi się obrót z zagranicą
9. Podatki, którymi obciążona jest konsumpcja dóbr i usług (np. VAT)
10. Różnica pomiędzy wielkością eksportu a wielkością importu to eksport .....
11. Wskaźnik rozwoju cywilizacyjnego ONZ
12. Dobra przeznaczone do obróbki bądź odsprzedaży
13. Wskaźnik dobrobytu ekonomicznego netto, który ujmuje m.in. wartość czasu wolnego, stopień zanieczyszczenia środowiska
14. Zużycie środków trwałych

Krzyżówka 2

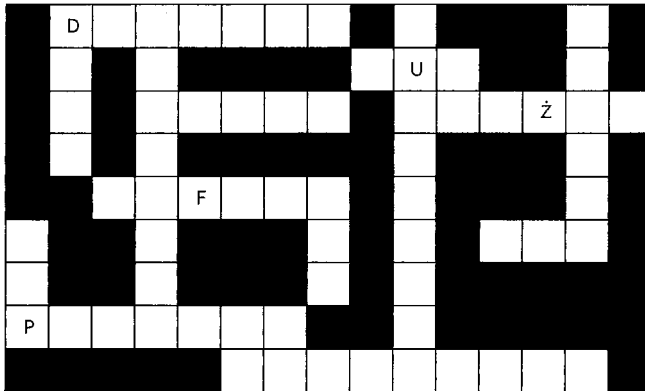
Rozwiąż krzyżówkę. W zaciemnionej kolumnie powstanie dodatkowe hasło.

1. Równe inwestycjom w warunkach równowagi
2. Nominalny w stosunku do realnego
3. Sytuacja, kiedy wszystko, co wyprodukował Ktoś, kupił Inny
4. Skrót określenia dochodów, którymi sam dysponujesz
5. Dochody państwa z twojej kieszeni
6. Paradoks związany ze zwiększaniem oszczędności autonomicznych
7. Konsumpcja w sytuacji zerowych dochodów
8. „Nie uwięzione” dobra
9. Produkcja przy pełnym wykorzystaniu czynników
10. Nie dzielnik
11. Strumień nowych dóbr kapitałowych
12. Powstaje po „zużyciu” PKB
13. Apetyt konsumpcyjny lub inwestycyjny
14. Też może być zagregowana
15. Inwestycyjny lub konsumpcyjny
16. Może być dodana

Krzyżówka 3

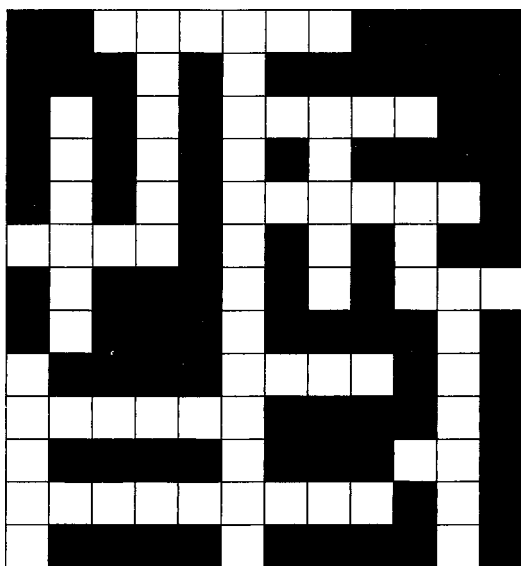
Uzupełnij diagram. W nawiasie podano liczbę liter danego hasła.

1. Podstawowe źródło wpływów budżetowych (7)
2. Twórca krzywej przedstawiającej zależność pomiędzy stopą opodatkowania a sumą wpływów podatkowych (6)
3. Podatek od osób fizycznych (3)
4. Kiedy wydatki przewyższają dochody (7)
5. Polityka rządu obejmująca decyzje odnośnie wysokości podatków i wydatków sektora publicznego (8)
6. Dobro, z którego korzystać mogą wszyscy konsumenci, finansowane przez rząd (9)
7. Zestawienie dochodów i wydatków państwa na okres jednego roku (6)
8. Personalny, osobisty rachunek bankowy (3)
9. Zadłużenie sektora finansów publicznych (4)
10. Polski bank centralny (3)
11. Podatki takie jak VAT i akcyza (9)
12. Centralny organ administracji państwa upoważniony do pobierania składek na obowiązkowe ubezpieczenia (3)
13. Odbiorca jednego z rodzajów transferów państwa (6)
14. Instytucja reprezentująca w obrocie prawnym państwo jako właściciela majątku państwowego, uczestniczy np. w prywatyzacji(5)

Krzyżówka 4

Rozwiąż krzyżówkę. W nawiasie podano liczbę liter danego hasła.

1. Inflacja, która rośnie miesięcznie mniej niż 1% (9)
2. Jeszcze nie hiperinflacja (4)
3. Ilościowa pieniądza (6)
4. Podaż pieniądza w cenach stałych (6)
5. Inflacja, której tempo wzrostu przekracza 50% miesięcznie (13)
6. „Ciągnie” inflację (5)
7. Nadwyżka AD nad AS, która nie jest niwelowana przez podwyżkę cen (4)
8. Wynagrodzenie (5)
9. Mylne przekonanie, że wzrost ceny rynkowej stanowi wzrost ceny realnej (6)
10. Procentowa, może być realna lub nominalna (5)
11. Symbol inflacji w ekonomii (2)
12. Cen konsumpcyjnych lub produkcyjnych; służy do pomiaru poziomu inflacji (6)
13. Instytucja czuwająca nad poziomem inflacji w Polsce (3)
14. Uczony, który badał zależność pomiędzy stopą inflacji a stopa bezrobocia (7)
15. Miernik wykorzystywany do pomiaru cen dóbr pośrednich nabywanych przez producentów (3)
16. Irving, badacz teorii pieniądza, w szczególności siły nabywczej i inflacji (6)

Krzyżówka 5

Wypełnij poniższego węża wpisując hasła naprzemiennie raz z lewa na prawo, raz wspak. Wyszczególnione pola są wspólne dla kolejnych haseł. Niektóre hasła są więcej niż jednowyrazowe, liczba liter wpisana jest w nawiasie.

Przykład:

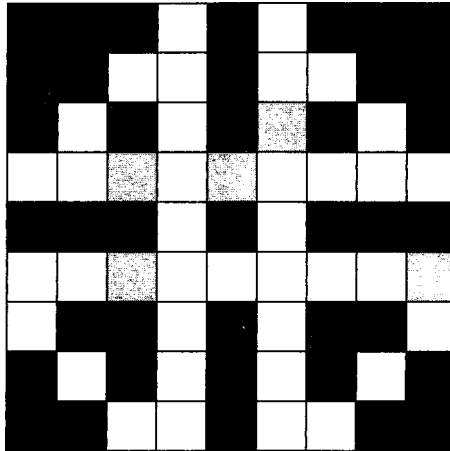
K	O	T	A	B	L	I	Z	N	A	S	L	A	S	...
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	-----

The crossword grid consists of a 15x15 grid of cells. The top row contains the letters K, O, T, A, B, L, I, Z, N, A, S, L, A, S, and an ellipsis. Below this row, two horizontal arrows point left from the 10th and 11th columns, and two horizontal arrows point right from the 4th and 5th columns. The grid is filled with blacked-out areas to indicate where words cannot be placed. The letters 'B' and 'H' are placed in the 10th column of the 2nd and 14th rows, respectively. The grid is designed for a crossword puzzle where words are placed alternately from left to right and right to left.

1. Ilość gotówki w obiegu bankowym i pozabankowym. (4,9)
2. Na rynku, kiedy popyt na pieniądz równy jest podaży pieniądza (9)
3. Stopa procentowa kredytów udzielanych bankom komercyjnym przez bank centralny (12)
4. Wartość zasobów pieniądza uwzględniająca inflację (7,6)
5. Kwoty zdeponowane w banku (6)
6. Forma pieniądza, która stanowi wartość sama w sobie (8,8)
7. Zapotrzebowanie na pieniądz (5)
8. Odstąpienie przez wierzyciela określonej wartości w pieniądzu lub towarze dłużnikowi pod warunkiem zwrotu równowartości w ustalonym terminie (6)
9. Bank „niecentralny” (10)
10. Pieniądz, którego siła nabywcza przekracza koszt wytworzenia (11)
11. Określany przez bank centralny procent depozytów, który banki komercyjne muszą przechowywać w celu obsługi bieżących transakcji (5,6,13)

Krzyżówka 6

Wpisz do diagramu, zgodnie z ruchem wskazówek zegara, rozpoczynając od szarych pól, rodzaje bezrobocia mogącego pojawić się na rynku. Następnie zdefiniuj każdy z poszczególnych typów bezrobocia.

- 1) bezrobocie .....
- .....
- .....
- 2) bezrobocie .....
- .....
- .....
- 3) bezrobocie .....
- .....
- .....
- 4) bezrobocie .....
- .....
- .....
- 5) bezrobocie .....
- .....
- .....

Krzyżówka 7

W diagramie zamieszczono litery, które dobrane w odpowiednie kombinacje utworzą odpowiedzi na podane pytania. Należy wykorzystać wszystkie litery, każda z nich może być użyta tylko jeden raz. W nawiasie podano liczbę liter danego hasła.

Ó	K	B	I	R	A	H	O	B	Ą	Ó	T	R
A	E	D	T	K	D	O	I	Y	W	O	C	W
R	E	O	W	E	N	T	P	Z	Y	R	O	B
Ż	W	S	I	A	I	Z	S	D	F	K	T	Y
A	I	R	P	K	L	A	I	Y	S	A	B	I
A	N	U	U	A	O	W	Ą	O	Ż	W	T	A
T	O	Y	N	J	L	R	E	Y	K	Ó	O	E
T	A	R	N	P	R	I	S	U	S	A	W	D
J	K	Y	D	Y	N	T	A	D	O	I	C	K
O	G	Ą	P	K	W	B	I	E	L	K	Ą	T
Z	C	K	A	M	P	A	W	P	O	A	S	N
N	S	Z	Y	R	L	F	L	E	Y	C	Z	H
C	T	W	M	K	W	N	P	A	A	L	R	W

1. Może być zmienny i stały; inaczej cena waluty (4,8)
2. Jej zmiana decyduje o przesunięciu krzywej LM (5,9)
3. Jeśli rosną, krzywą IS przesuwamy w prawo (7,7)
4. Kiedy rząd stosuje restrykcyjną politykę pieniężną, to czynnik ten ulega podwyższeniu (5,10)
5. Kiedy rząd zdecyduje się podwyższyć stopę podatku prowadzi... (12,8,8)
6. Ma miejsce, kiedy nie podejmując żadnych działań posiadamy więcej (5,9)
7. Na przykład obrotów kapitałowych (6)
8. Odzwierciedla równowagę bilansu płatniczego w zależności od poziomu dochodu narodowego i stopy procentowej (6,2)
9. W warunkach równowagi na rynku pieniężnym przedstawia zależność pomiędzy stopą procentową a poziomem dochodu (6,2)
10. Punkt przecięcia się krzywej IS i LM (5,9)
11. Zbiór punktów równowag na rynku dóbr i usług (6,2)
12. Zestawienie wymiany zagranicznej dóbr i usług (6,7,9)
13. Może być permanentny (6)

Krzyżówka 8

W poniższym diagramie ukryto 18 podstawowych, angielskich terminów makroekonomicznych. Mogą być one wpisane w pionie i poziomie. Wykreśl wszystkie z nich korzystając ze słownika zamieszczonego na końcu książki.

A	G	G	R	E	G	A	T	E	D	S	U	P	P	L	Y	W	K	L	Y
G	R	O	S	S	N	A	T	I	O	N	A	L	P	R	O	D	U	C	T
G	O	V	E	R	N	M	E	N	T	P	U	R	C	H	A	S	E	S	O
R	F	W	G	R	E	Y	O	E	W	I	T	F	D	O	R	C	A	Q	N
E	Y	E	Y	O	P	I	R	T	R	N	X	E	E	D	R	E	B	U	A
G	R	O	S	S	D	O	M	E	S	T	I	C	P	R	O	D	U	C	T
A	T	P	H	G	R	K	U	X	O	E	G	J	R	F	W	P	D	Y	I
T	O	W	D	L	S	Z	O	P	O	R	K	W	O	L	T	V	R	E	O
E	T	B	S	W	M	J	M	O	N	E	Y	D	E	M	A	N	D	T	N
D	S	A	V	I	N	G	S	R	S	S	C	V	B	R	X	Y	E	C	A
D	W	L	R	Q	O	P	B	T	I	T	S	O	N	K	P	T	P	K	L
E	P	R	O	D	U	C	E	R	P	R	I	C	E	I	N	D	E	X	I
M	H	Q	W	A	E	E	N	X	J	A	X	Q	P	E	O	P	D	T	N
A	O	T	A	L	I	N	V	E	S	T	M	E	N	T	S	T	V	Y	C
N	U	N	E	M	P	L	O	Y	M	E	N	T	W	P	C	R	E	W	O
D	T	P	A	W	C	O	N	S	U	M	P	T	I	O	N	P	B	L	M
K	P	E	R	S	O	N	A	L	I	N	C	O	M	E	T	A	X	R	E
C	O	N	S	U	M	E	R	P	R	I	C	E	I	N	D	E	X	E	T

Dla ułatwienia w tabeli podano symbole ukrytych terminów. Uzupełnij pozostałe kolumny tabeli.

Symbol	Angielskie rozwinięcie symbolu	Polski odpowiednik angielskiego terminu
C		
CIT		
CPI		
G		
GDP		
GNP		
I		
MD		
NI		
NX		
PIT		
PPI		
R		
S		
T		
U		
AD		
AS		

Odpowiedzi do pytań typu prawda/fałsz

Rozdział I

Produkt i dochód narodowy

1. P; 2. F; 3. P; 4. F; 5. P; 6. P; 7. F; 8. P; 9. P; 10. P; 11. F; 12. F; 13. F; 14. P; 15. F; 16. P; 17. F; 18. F; 19. F; 20. F.

Rozdział II

Determinanty dochodu narodowego (analiza krótkookresowa)

1. F; 2. F; 3. P; 4. P; 5. F; 6. F; 7. F; 8. P; 9. P; 10. F; 11. F; 12. P; 13. F; 14. P; 15. P; 16. P; 17. F; 18. F; 19. F; 20. P.

Rozdział III

Rola państwa w gospodarce

1. P; 2. F; 3. P; 4. P; 5. F; 6. P; 7. F; 8. P; 9. P; 10. P; 11. F; 12. F; 13. F; 14. F; 15. P; 16. P; 17. F; 18. P; 19. P; 20. P.

Rozdział IV

Pieniądz i system bankowy

1. F; 2. P; 3. P; 4. F; 5. F; 6. P; 7. F; 8. P; 9. P; 10. F; 11. F; 12. F; 13. P; 14. P; 15. F; 16. P; 17. P; 18. F; 19. P; 20. F.

Rozdział V

Polityka fiskalna i pieniężna w gospodarce zamkniętej i otwartej

1. F; 2. P; 3. P; 4. P; 5. F; 6. F; 7. P; 8. F; 9. F; 10. P; 11. P; 12. F; 13. F; 14. P; 15. P; 16. F; 17. P; 18. F; 19. P; 20. P.

Rozdział VI

Rynek pracy i bezrobocie

1. F; 2. P; 3. P; 4. F; 5. P; 6. P; 7. F; 8. F; 9. F; 10. F; 11. F; 12. P; 13. P; 14. P; 15. P; 16. F; 17. F; 18. P; 19. P; 20. F;

Rozdział VII

Inflacja

1. P; 2. P; 3. P; 4. P; 5. P; 6. F; 7. F; 8. F; 9. P; 10. F; 11. P; 12. F; 13. P; 14. P; 15. F; 16. F; 17. P; 18. F; 19. P; 20. P;

Słownik angielskich skrótów i symboli podstawowych terminów makroekonomicznych

- AD** (*aggregated demand*) – zagregowany popyt
- AS** (*aggregated supply*) – zagregowana podaż
- B** (*transfer payments*) – płatności transferowe
- C** (*consumption*) – konsumpcja
- CIT** (*corporate income tax*) – podatek dochodowy od osób prawnych
- CPI** (*Consumer Price Index*) – wskaźnik cen konsumpcyjnych
- G** (*government purchases*) – zakupy rządowe
- GDP** (*Gross Domestic Product*) – produkt krajowy brutto (PKB)
- GNP** (*Gross National Product*) – produkt narodowy brutto (PNB)
- H** (*monetary base*) – baza monetarna
- HDI** (*Human Development Index*) – wskaźnik rozwoju cywilizacyjnego
- I** (*investments*) – inwestycje
- LF** (*labour force*) – siła robocza
- MD** (*money demand*) – popyt na pieniądź
- MPC** (*marginal propensity to consume*) – krańcowa skłonność do konsumpcji
- MPS** (*marginal propensity to save*) – krańcowa skłonność do oszczędzania
- MS** (*money supply*) – podaż pieniądza
- NAIRU** (*non-accelerating inflation rate of unemployment*) – stopa bezrobocia niepowodująca przyspieszenia inflacji
- NEW** (*Net Economic Welfare*) – wskaźnik dobrobytu ekonomicznego netto
- NI** (*national income*) – dochód narodowy
- NX** (*net exports*) – eksport netto
- PIT** (*personal income tax*) – podatek dochodowy od osób fizycznych
- PPI** (*Producer Price Index*) – wskaźnik cen produkcyjnych
- R** (*interest rates*) – stopa procentowa, odsetki
- S** (*savings*) – oszczędności
- T** (*tax*) – podatek
- T_d** (*direct taxes*) – podatki bezpośrednie
- T_e** (*indirect taxes*) – podatki pośrednie
- U** (*unemployment*) – bezrobocie
- VAT** (*value added tax*) – podatek od wartości dodanej
- Y_d** (*disposable income*) – dochód rozporządzalny
- Π** (*inflation*) – inflacja

Literatura

- Begg D., Fischer S., Dornbusch R., *Makroekonomia*, wyd. IV. PWE, Warszawa 2007.
- Burda M., Wypłoz C., *Makroekonomia-podręcznik europejski*, PWE, Warszawa 1995.
- Case K.E., Fair R.C., *Principles of macroeconomics*, Prentice Hall, New York 2002.
- Czarny B., Rapacki R. *Podstawy ekonomii*, PWE, Warszawa 2002.
- Dach Z., Szopa B., *Podstawy makroekonomii*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Kraków 2004.
- Hall R.E., Taylor J.B., *Makroekonomia*, Warszawa 2005.
- Księżyk M., *Ekonomia*, Wydawnictwo AGH, Kraków 2006.
- Malinowska E., Misiąg W., *Na co idą nasze pieniądze czyli jak czytać ustawę budżetową*, Alinex, Warszawa 2002.
- Milewski R., Kwiatkowski E., *Podstawy ekonomii*, PWN, Warszawa 2005.
- Milewski R. (red. naukowy), *Elementarne zagadnienia ekonomii*, PWN, Warszawa 1999.
- Owsiak S., *Finanse publiczne. Teoria i praktyka*, PWN, Warszawa 2005.
- Samuelson P.A., Nordhaus W.D., *Ekonomia. T. 1*, PWN, Warszawa 2004.
- Samuelson P.A., Nordhaus W.D., *Ekonomia. T. 2*, PWN, Warszawa 2004.
- Stiglitz J.E. (red. naukowy), *Ekonomia sektora publicznego*, PWN, Warszawa 2004.
- Williamson S.D., *Macroeconomics*, Person-Addison Wesley, Boston 2005.